Prometheo. Lamias has Latini appellarunt. Scripſit tamen A *Duris lib.8. rerum Lybicarum*, Lamiam unam tantùm fuiſſe, forma præſtantiſſima: quam cùm Jupiter compreſſiſſet, fecit Juno, ut interirent, quæ ex ea naſcerentur. Illa ob dolorem deformis facta, ob ſuorum filiorum deſiderium, aliorumque invidiam, in cunis infantes vorare ſolebat: dicta Lamia à gutturis amplitudine. *Pauſan.* tamen *in Phocicis* Lamiã ſcribit nupſiſſe Neptuno, & primam omnium mulierum fuiſſe vaticinatam, Sibyllam dictam ab Aphris *Athenienſ. Apollodor. lib.* 2. diverſis nominibus appellavit, Pemphrado, Erito, Dino, *Melantes in lib. de Myſter.* læno addidit iis, quæ numerantur ab Æſchylo, & Heſiodo. His oculum, & dentem communem rapuit Perſeus, cùm ad cædendam Meduſam proficiſceretur, ut ait *Simonides in Perſeo*, quos tamdiù retinuit, quamdiù illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicaſſent. Porrò Græcarum Gorgonum tres ſorores *teſte Apollodoro l.*2. capita ſpiris anguium obſita habentes, dentes aprorum, manus æreas, alaſque aureas, in extremis Iberiæ partibus ad occidentem ab Heſperidibus haud procul diſtantes habita-
B runt. *Nicephorus lib.* 3. *Hiſtoriar. & Theopompus lib.* 17. Gregoras capita Draconum ſquammoſorum, denteſque aprorum habuiſſe, ſcribunt, oculum ſingulas, manus ferreas, alaſque quibus volarent. Zonæ loco geminæ viperæ inter ſe connexæ. Omnes illos in lapides convertebant, à quibus aſpicerentur, Æſchylo teſte. Cùm Perſeus Meduſam obtruncaſſet, illum deglutire cupientes, convolarunt. At quia cerni Perſeus ob galeam Plutonis non poterat, ab inſtituto itinere receſſerunt. *Natal. Comes Mythologiæ lib.* 7. *cap.* 12.

MELES Sardium Rex ex pellice Leonem ſuſtulit. *Herod. lib.* 1.

Non eſt ab Dione prætermiſſum, inter munera Auguſto miſſa ab Indis, fuiſſe tigres Romæ tunc viſas primò, & Adoleſcentem ſine humeris, qui tamen pedibus manuum functionem obiret: namque arcum intendebat, ſagittas etiam excutiens: quin & tubas, inquit, inflabat, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως, γράφω γὰρ τὰ λεγόμενα. *Cælius lib.*4. *cap.*12. *Antiq. lect.*

Arabiæ urbs eſt Sauna, in ea inventus eſt Hippocentaurus in monte admodum excelſo, qui lethali abundat veneno: cui veneno idem eſt cùm urbe nomen, omnium peſtiferorum
C acutiſſimum, atque efficaciſſimum. Hippocentaurum Rex cùm cepiſſet vivum, cùm donis ad Cæſarem aliis in Ægyptum miſit. Veſcebatur carnibus, ſed aeris mutari impatiens, mortuus eſt. Eum conditum præfectus Ægypti Romam miſit: primumque in palatio eſt monſtratus. Facies quàm humana fuit truculentior: manus, & earum digiti pilis intecti, latera, ventri, & prioribus pedibus contigua, unguiæ equinæ ſolidæ, juba ſubfulva, quamquam condimenta eam ferè cutis in morem nigram feciſſent: magnitudo non quanta pingitur: non tamen exigua. *Phlegon Trallianus de Mirabilibus, & longævis.*

Imperante Conſtantio legimus, editum infantem ore gemino, dentibus binis & barba, oculis quatuor, auriculis duabus quidem, ſed breviſſimis. Qui partus (inquit Marcellinus) Rempub. in ſtatum reclinaturam deformem, planè portendebat. *Cælius lib.*24. *cap.*3. *A.L.*

Ante annos aliquot, noſtra certè memoria (*inquit D. Aug. lib.*16. *de Civ. Dei, c.* 8.) in Oriente duplex Homo natus ſuperioribus membris, inferioribus ſimplex, Nam duo erant capita, duo pectora, quatuor manus, venter autem unus, & pedes duo, ſicut uni homini: & tam diu vixit, ut multos ad
D eum videndum fama contraheret.

Apud Hipponem natus eſt homo quaſi lunatas habens plantas, & in eis binos tantummodo digitos, ſimiles & manus *Aug. lib.* 16. *de Civit. Dei, cap.* 8.

Tradit Syneſius, Feminam in Africa vidiſſe quaſi formicam arte inſectam, ut ſpectantibus voluptatem præberet. *Joan. Bodin. Methodi hiſtor. cap.* 5. Quo loco ex obſtetricum cura, & veſtium forma corporis figuram immutari poſſe oſtendit.

Monſtrum, medio intimoque in ovo compertum eſt, facie quidem humana, ſed capillitio colubris undique horrente. Mentum ipſi tribus aliis colubris vibratis velut barba germinabat. Conſpectum primùm eſt Auguſtodini in ædibus Bancheronis cauſidici, dum ancilla ova multa frangeret butyro incoquenda. Ovi illius albumen feli exhibitum repentinam mortem intulit. Id demum monſtrum in manus Baronis Senecii cùm veniſſet, ad Carolum IX. Regem Metis agentem perlatum eſt. *Pareus lib.*24. *Chirurgiæ.*

Imperantibus Conſtantino Leonis Philoſophi Imp. F. & Romano Lacapeno, ex Armenia allatum eſt monſtrum Conſtantinopolim, Pueri maſculi concreti, uterini, iique, ut infelix omen, ut ſunt ejecti, redierunt ſub Conſtantino: & cùm alter mortuus eſſet, peritiores medici cadaver à E vivo reſecuerunt, parum tamen diù alter ſupervixit. *Cedrenus.*

Natus eſt Martini IV. Pontificatu, ex illuſtri femina, Puer villoſus, & in ſpeciem urſi unguiculis armatus. Quo monſtrifico partu permotus maritus, omnes urſorum imagines, quæ fortè in ſua domo fuerunt, juſſit deleri: manifeſto argumento receptæ ab eo perſuaſionis, quales in conceptu hauriantur ſpecies, tales in partu ſæpius repræſentari. *Sabell. lib.* 7. *Enn.*9.

* Apud Subalpinos in Quiero decem à Taurino milliaribus poſito oppidulo anno Domini 1578. die 17. Januar. ad octavam horam veſpertinam, honeſta matrona fœtum peperit, cornua quinque ſibi adverſa, & arietinis ſimilia capite gerentem. Cui præterea à ſumma fronte ad occiput in dorſum ferè totum, prælongum carneum fruſtum pendebat, capitii muliebris inſtar habens. Circum collum verò alia caro duplex advolvebatur, tanquam colore ſubuculæ. Extrema utriuſque manus digitorum uncos rapacium avium refere- F bant, genua tanquam in poplitibus. Crus dextrum, peſque item dexter rubeo colore præfulgebant, reliquum corpus bœtico erat colore. Magno cum clamore in lucem prodiiſſe dicitur, quo ſic conſternatæ obſtetrices, & reliquæ mulieres clinicæ fuerunt, ut è veſtigio in fugam ſe ab ædibus puerperæ dederint. De eo monſtro cum Subalpinorum princeps reſciviſſet, juſſit id ad ſe adduci, nec dici poteſt, quàm varia fuerint tum aulicorum de ipſo judicia. *Pareus lib.* 24. *de Monſtris.*

* Anno 1578. ſub Mauricio Imp. in Thracia peperit quædam Puerum ſine manibus, & pedibus, cauda piſcina uſque ad coxendices. *Zonar. Tom.* 3.

* Etiam Canis natus ſex habens pedes, & caput leoninum. *Idem.*

* *Faſciculus tem.* ſcribit, tum etiam ortum Puerum quadrupedem alterum, & alterum duos vertices habentem. Quæ omnia portentoſum Mahometis adventum præſignificaſſe, quidam tum temporis autumarunt.

* Circa ann. 1233. enixa quædam puerpera Puerum gemino capite, quorum unum caninum, & alterum hu- G manum. Idque in Albania. *Arnaldus Sorbinus lib. de Monſtris.*

* Anno 1389. natum ferunt Puerum, uno capite, & 4. brachiis, & pedibus. Alium item ſub ann. 1595. pedibus, & auribus leporinis, *Idem ibid.*

* Quid verò de monſtro Romæ in amne Tyberino circa idem tempus invento dixerim? Erat corpore humano, ſquammoſo, capite aſinino, ventrem habebat fœminæ mammis ornatum, pedum alter aquilinos, alter bovinos ungues exprimebat. *Lycoſten. de prodigiis.*

* Quin & Ravennæ ann. 1512. monſtrum apparuit, habens cornu in capite, brachia nulla, ſed alas geminas earum loco, pedem unum avis rapacis, in pectore Y, & ſignum Crucis, & culum in genu. *Idem.*

* Paulò ante defectionem Lutheri, Vitulus cucullatus prodiit, idque uno à Friburgo lapide, in pago ditionis Cellenſis, de quo monſtro Lutherus ſententiam dedit. *Idem.*

Anno 1543. natum eſt monſtrum teterrimum in Belgio, planè dæmonem referens. Et anno 1570. Lutetiæ Pariſ. Gemini orti ſunt genitalibus hærentes, capita oppoſita, pedes & H brachia habentes. *Sorbin. ſupra.*

Scripſit noviſſimè de monſtris Georgius Schenzius, in 4. cum figur. ubi varia, & verè monſtrari digna recenſet.

Mons. Montes.

* QUID SINT, EORUMQUE ORTUS.

MOntes ſunt tumores quidam univerſi, ab eminendo ita appellati. Græcis Mons ὄρος, & Hebræis Har à verbo Harach, quod mulierem gravidam ſignificat, ut cujus uterus inſtar montis intumeſcit.

An autem terra ab initio cum montibus fuerit creata, inter Philoſophos diſceptatur. Accedendum exiſtimaverim ſententiæ *Damaſceni lib.*2. *fid. Orthod. c.*9. *&* 10. quæ tradit terram, ut aquis circumfuſam, ita & perfectè globoſam fuiſſe productam, at tertia die creationis rerum omnium, à Deo productos montes, quando Deus aquas in locum congregavit, & cavernis terræ incluſit: tunc enim molem terræ in altum ſuſtulit, & eminentium juga locorum erexit.

* GENERATIO MULTIPLEX.

A Montes quoſdam à principio productos, conforme eſt Scripturæ divinæ *Gen. cap.*1. in opere diei tertiæ.

Conſtat nihilominus temporis progreſſu multos denuo Montes genitos fuiſſe, pleroſque in planitiem æquatos: quod imprimis vi, & impetu aquarum accidere conſuevit. Aquæ enim non infrequenter ad magnam altitudinem hinc inde terram excavant, clivos, præruptas eminentias, monteſque generant. Vel hæc eadem, aut ex parte, aut penitus diſſipant, & demoliuntur, pro ſitu loci, & materiæ durioris, ſeu mollioris natura, aliiſque temporum, & regionum opportunitatibus. Obſervatum eſt etiam, nonnunquam terræ motibus novos montes aſſurgere, veteres collabi, & decidere. Nam ſpiritus terræ latebris velut carcere incluſus, dum terram concutit, nunc ingentes moles erigit, nunc erectas inſano hiatu abſorbet, & devorat. Interdum quoque effrenata ventorum violentia arenam undique ſublatam unum in locum congerit, & ingentes cumulos, monteſque efficit.

* COMMODITATES MONTIUM.
B Quodque ante Diluvium extiterint.

Montes multum conferunt non ſolùm ad gratiam aſpectus, & decorem, ac pulchritudinem: ſed etiam ad regionum ſalubritatem, ad cohibendum ventorum impetum, ad arcendos maris, fluviorumque incurſus, ad rerum quæ è terra naſcuntur, fertilitatem & copiam; ferè enim aquarum rivuli, fontes, amneſque è montibus oriuntur. Item quia quædam arbores amant colles, aliæ camporum planitiem: quædam perflata ventis juga, aliæ undique tectas valles. Quare ſatis fuiſſet, à primis mundi originibus terræ fœcunditati conſultum, ſi tamdiu montibus caruiſſet.

Addit etiam *Plin. lib.*36. *nat. hiſtor. cap.* 1. Montes factos à natura, ad compages telluris viſceribus denſandas, & minimè quietas partes coercenda duriſſima ſui materia.

Denique quod tempore diluvii jam montes erant, probari poteſt teſtimonio ſacræ paginæ, quæ *cap.*7. *Gen.* narrat, aquas diluvii quindecim cubitos ſupra altiores montes elatas fuiſſe: & *c.*8. arcam vigeſima-ſeptima die menſis quieviſſe ſuper montes Armeniæ, & prima die menſis decimi apparuiſſe mon-
C tium cacumina. Quare non fuere decurrentibus diluvii aquis primò geniti montes, ſed jam ante extabant.

Montes alti ſunt in partibus Aquilonaribus, quia quanto ſunt frigidiores in ſuperficie, tanto magis recludunt in ſe vapores calidos diu in terræ ventre congregatos, qui frequenter erumpunt in montes altos. *Alb. Magn. de nat. loc. diſt. c.*1.

Montium nulla vicinitas diverſas dat proprietates locis ex ſitu, & altitudine ipſorum. Humiles non multum alterant ipſorum naturam. Alti ſi ſunt ante locum verſus Aquilonem, locus eſt calidus: quia reflectuntur radii, & vina fortia generantur. Si ad Meridiem, & verſus Aquilonem, locus eſt frigidus vehementer, tum ex nivibus, tum etiam, quia detectus eſt locus vento Aquilonari. Si ad Orientem, & habitatio ad Occidentẽ, erit frigida, & humida. Si ex parte Occidentis ſunt montes, & locus ad Occidentem, locus frigidus, & humidus erit. Locus juxta montes nivoſos, & frigidos, & inter montes concluſus, eſt omnimodè malus. *Alb. Mag. de nat. loc. diſt. cap.*13.

* MONTIUM CELEBRIORUM
D S. SCRIPTURÆ.

PRÆROGATIVÆ, SITUS, QUALITAS. APPELLATIO.

Pleriſque S. Scripturæ locis quorundam montium celebris eſt memoria, de quibus præſenti loco pauca in medium proferre viſum fuit.

* MONTES ARMENIÆ, ſive TAURUS.

Montium Armeniæ meminit Moyſes *Gen.* 8. quando peracto diluvio dicit in iis quieviſſe Arcam Noeticam, eoſque primùm decreſcentibus aquis fuiſſe arefactos. Armenia enim omnium orbis partium altiſſima eſt, ut colligunt Geometræ.

Montem autem illum, ſuper quo Arca requievit, vocat *Beroſus apud Joſeph. lib.* 1. *Antiq.* Montem Cordyerum: in quo ait, ſuo tempore adhuc oſtenſam partem Arcæ, ex qua bitumen abradebatur in remedium morborum.

Apud eundem *Joſephum Nicolaus Damaſcenus* eum montem vocat Barin. S. Ambroſius appellat montem Quadrati. Moyſes Ararath hebraicè dicit. Et volunt intellexiſſe eum Araxen fluvium, qui magna aquarum mole effuſus ex monte Tauro, & per campos Armeniæ ſpatiatus in mare Hyrcanum E aquas exonerat.

Communis eſt ſententia, montes hos fuiſſe partem montis Tauri, in cujus planitie reſederit arca, habent enim montes plerique verticem planum, non ita in acumen aſcendentem, ſic ut facilè Arca ſuper eum quieſcere potuerit. Certè Armeni in monumentis ſuis hanc arcæ manſionem, ex eaque egreſſionem Noe celebrant, & locum: ubi hæc contigit, Apobatherion, hoc eſt, Egreſſorium lingua ſua vocant. Atque exhinc *Stephanus lib. de urbibus* Tharſum Ciliciæ nobilem urbem dictam arbitratur à τερσαίνω, id eſt, arfacio, quod in argumentum exſiccatæ ibi primùm terræ eſſet condita Tharſus.

* MONS MORIAH, qui & SION.

ABRAHAM juſſus à Deo immolare filium ſuum unigenitum, tale accepit præceptum. Tolle filium tuum unigenitum quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis: atque ibi offeres eum in holocauſtum, ſuper unum montium, quem monſtravero tibi: utitur autem Scriptura nomine מריה quod eſt Moria, F hoc enim nomen poſtmodum Abraham impoſuit, vocans eum Dominus videt. *verſ.* 14. *cap.* 22. *Geneſ.* quod ſignificat Moria: eſt namque Moria idem quòd viſio.

Ratio hujus nominis ſumitur à variis rebus, quæ in hoc monte evenerunt, & eventuræ erant. Siquidem Abraham immolavit in eo filium, viditque Deus obedientiam illius, & per Angelum quoque ſe illi videndum præbuit. Deinde exſtruendum erat in eo templum, in quo Deus viſurus erat vota ſupplicantium. At de eo exiret Lex Evangelica, quia idem Mons poſteà Sion appellatus eſt, eratque in Hieruſalem.

Tradunt Hebræi, in eo ipſo monte Abel, & Cain ſacrificaſſe; & poſt Diluvium, Noe ſacrificium obtuliſſe Deo in odorem ſuavitatis, atque in eo ipſo multa poſt ſæcula conditum eſſe Salomonicum templum. Equidem de templo Salomonico aſſentior Hebræis, cum apertis verbis id proditum ſit *in l.* 2. *Paralipom. cap.* 3.

Conſiderandum eſt Lectori, quod *in* 1. *ſerm. de immolatione Iſaac* ſcriptum reliquit his verbis *S. Auguſtinus*: Audite illud Sacramentum, fratres chariſſimi. Hieronymus presbyter G ſcripſit ſe ab antiquis, & ſenioribus Judæis certiſſimè cognoviſſe, quòd ibi immolatus ſit Iſaac, ubi poſteà Chriſtus crucifixus eſt. Etiam hoc antiquorum ratione refertur, quod & Adam primus homo, in eo loco, ubi Crux Chriſti fixa eſt, fuerit ſepultus: & ideò Calvariæ locum dictum eſſe, quia caput humani generis ibi dicitur eſſe ſepultum. *Sic Auguſtinus.*

Verùm Mons Calvariæ extra urbem Hieruſalem erat, & diverſus à monte Moriah, ſuper quo templum ædificatum eſt, ſed quia propinqui erant; & fortaſſe totius ejuſdem montis partes, pro uno monte, & loco accipi poſſunt. At enim Abel ſacrificaſſe in eo monte, mihi quidem valdè dubium eſt, nec ſit veriſimile, quin magis eſt credibile Adam è Paradiſo ejectum, aut ſemper, aut longiſſimo tempore, non procul ab eo loco habitaſſe: tum propter amorem, & venerationem loci Paradiſi: tum quod propinqua ei Regio, particeps ejus eſſet tam fertilitatis, & amœnitatis, quàm ſalubritatis.

Cæterum mons Moriah poſt conditum in eo templum, conſtructamque urbem, erat Orientali urbis muro propè H adjacens, excelſus, præruptus & undique præceps: cui primam claritatem, & nobilitatem dedit hiſtoria hæc Abrahæ ibi filium immolaturi, ſed ejus poſteà loco Arietem cornibus inter vepres hærentem offerentis: cujus rei imago in pictura expreſſa tempore Greg. Nyſſ. percelebris fuit. De hac enim imagine *in Orat. pathetica* de pictura ejus rei ſic ille ait: Vidi ſæpius deſcriptionis ejus rei imaginem, & ſine lachrymis tranſire non potui, cùm tam efficaciter, & ad vivum ob oculos hiſtoriam ejus rei poneret. Memorantur hæc in ſecunda Nicæna Synodo *Act.* 4. *Can.*2.

Hunc montem Moriah, vel partem ejus, David ab Orna Jebuſæo ſexcentis ſiclis aureis emit: & exſtructo in area ejus montis altari, holocauſtum Deo obtulit, quòd ignis de cœlo deſcendens conſumpſit.

Romani, Tito Imperatore, capta urbe, incenſoque templo, altiores partes ejus montis demoliti ſunt, eaſque cum ruinis templi in torrentem Cedron dejecerunt, remanente eo monte, multo quam ante erat depreſſiore: qua de re *Borchardus* ad hunc modum ſcribi: Mons Moriah, ſuper quem

Domini templum, & Regis palatium conſtructa fuerant, aliA quando altior erat ipſa urbe, ut patet ex ſitu templi, & ex iis, quæ tradit Joſephus: quæ loca nunc ſunt omnino explanata, & ferè demiſſiora reſiduo civitatis: explanatus enim fuit mons, in quo templum erat, à Romanis, & tractus in torrentem Cedron cum omnibus ruinis templi, & atriorum, quod hodie palàm eſt, ut cuivis licet videre.

* MONS SINA, ſive Horeb.

Mons Sina eſt celeberrimus Arabiæ mons, ita dictus à copia ruborum, quia Sene Hebræis, rubum ſignificat. Idem etiam dicitur Horeb à ſiccitate, vel ſolitudine, quamvis nonnulli dicant Horeb eſſe duntaxat jugum aliquod eminens ipſius montis.

Notantur autem octo miracula, aut ſaltem mirabilia, quæ Deus in hoc monte fieri voluit.

I. Deus hic apparuit Moyſi in rubo. *Exod. cap. 3.*

II. Idem Moyſes percutiens petram, aquas ex ea dedit populo. *Exod. cap. 7.*

B III. Ibid. Moyſes levans manus, & orans obtinuit, ut Joſue vinceret Amalech. *Ibidem.*

IV. Data eſt etiam ibidem lex à Deo. *Exod. cap. 19.*

V. Moyſes ibidem dies XL. vixit, colloquens cum Deo, abſque cibo, & legis tabulas accepit.

VI. Hic adoraverunt Hebræi vitulum aureum, & Moyſes confregit tabulas legis, multoſque è populo trucidavit.

VII. Elias vidit ibidem Deũ in ſibilo auræ tenuis, *3. Reg. c. 19.*

VIII. In hoc monte corpus S. Catharinæ mirabiliter tranſportatum, & ſepultum eſt.

Quod autem Apoſtolus Paulus dicit, Sina conjunctum eſſe ei, quæ nunc eſt Hieruſalem, intelligendum eſt non vicinitate loci conjungi, cùm ſic longè diſtet; ſed per analogiam quandam earum rerum, quæ ibi olim, & tum in Synagoga contigerunt: nempe terror legis, inanes promiſſiones, &c. *Vide Perer. in cap. 21. Geneſ.*

* MONS GARIZIM, Et Hebal.

Celebris mentio eſt in ſcripturis Montis Garizim, & Hebal, fuitque mons iſte imminens urbi Sichem, ut patet *Judic. cap. 9.* quamvis aliis eum circa Hai collocent, quos refutat *Serrarius Joſue cap. 8. qu. 14.*

C In hoc monte arbitrantur Toſtatus, & alii, Abrahamum tetendiſſe tabernaculum, & ædificaſſe altare Domino, *Geneſ. 21.* Eſtque unus mons, ſed duobus jugis aſſurgit, quorum uni Garizim, alteri Hebal nomen fuit.

In hoc monte recitatum fuit Deuteronomium omni populo audiente. *Deuteron. cap. 11. & Joſ. 8.*

Deinde in hoc monte recitatæ ſunt benedictiones, & maledictiones, in eos qui legem Domini cuſtodirent, vel negligerent, ſic ut in Garizim benedictiones, in Hebal maledictiones dicerentur, ut conſtat *ex c. 28. Deuteronom.* Atque exhinc magna huic monti veneratio acceſſit apud poſteros, quod nempè in eo Levitæ juſſu Domini, proclamando benedictiones, & maledictiones, tanquam feriales fœdus inter Deum, & populum innovarunt, & confirmarunt. Cæremonias autem, & ordinem quoad hæc peccata, enarrat *Cornel. à Lapide Comm. in cap. 28. Deuteron.*

Præterea in hoc monte tempore Alexandri Magni Sanaballat Samariæ Præfectus ædificavit templum, ad æmulationem Templi Hieroſolymitani, cui præfecit Manaſſem fratrem JadD di Pontificis, ad quod confluebant Samaritani, & alii à Judæis ejecti. Atque hujus montis, & templi meminit Samaritana colloquens cum Jeſu, *Joannis cap. 4.* videatur *Joſeph. 11. Antiquit. cap. 7.* qui ſcribit templum hoc annis CC. ſtetiſſe uſque ad Hircanum Pontificem, & Judæorum Principem. Quin adhuc ait *Pererius*, oſtenditur in eo templi vetuſtiſſimi locus, quod ſub titulo Jovis hoſpitalis conſtructum fuit ad formam templi Hieroſolymitani.

* MONS ENGADDI.

Legimus in *Geneſi c. 19.* quomodo Deus præcepturus Loth ut incendium Sodomiticum declinaret, dixerit ut ſecederet in vicinum montem, & eo ſalvum ſe faceret. At ille elegit civitatem exiguam, in qua ſalvari poſſet, quæ idcircò appellata eſt Segor, & poſtmodum Zohar: utrumque enim parvitatem ſignificat.

Mons autem ille, ad cujus radices erat Segor, fuit mons Engaddi, à cujus aſcenſu inquit *Brocardus*, Segor diſtat una leuca, & montes illos ſcribit aſcenſu difficiles, multiſque anfractibus, & præcipitiis horrendos, ſic ut meritò timuerit Loth eò ire, quamvis poſtmodum timens ne & Segor, utpote obnoxia terræ motui, in ea communi calamitate etiam damnum ſuſtineret, in montem ſeceſſerit, ut ſe ſalvaret. E

* MONS OLIVETI.

Mons Oliveti, ſive Olivarum, ab Olivis in eo conſitis nomen habet: eſtque in conſpectu Jeroſolymæ ab Oriente, diſtans itinere Sabbathi, ſive ut habet *Joſephus*, ad quintum ſtadium; *Lib. 20. Antiq. cap. 6.*

Vocatur hic Mons aliquando trium luminum, ut notat Ludolphus, quod de nocte verſus occidentẽ illuminaretur ab igne, qui ſemper ardebat in altari: Mane exciperet Solẽ orientem: eſſetque abundans oleo, quod luminis eſt fomentum.

Hujus montis ſeceſſum Dei filius ſubinde petiit, ac in eo diſcipulis ſuis Petro, Joanni, Jacobo, & Andreæ, excidii Judaici ſigna prænuntia aperuit: urbiſque, & templi, mundi deinde, F deſtructionem docuit *Matth. 24. Marci 13. Luc. 21.* De ejuſdem ſeceſſu in hunc montem loquitur etiam *Joan. cap. 8. Lucas cap. 19. & 22.*

Idem quoque elegit hunc montem, ex quo ad Patrem in Cœlum aſcenderet. *Luc. 24. & Act. c. 1.* ubi dicuntur diſcipuli reverſi, poſt ſcilicet Domini in Cœlum aſcenſionem; à monte, qui dicitur Oliveti &c.

Certè in hoc mònte paſſus agoniam, ſanguinem ſudaverat, & ſæpè ad orandum confugerat, unde & ex illo voluit præſentibus diſcipulis, quos velut teſtes adduxerat, non modo Apoſtolis, ſed etiam aliis, quibus extremam benedictionem impartiri volebat, in cœlum aſcendere.

In hunc montem, moriente Antichriſto, ut docet Rabanus à Cardinali Vitriaco citatus; Satan caſurus dicitur.

Denique Chriſtus in hunc creditur reverſurus ad proferendam ultimam ſententiam, adductis in vallem Joſaphat ei ſubjectam omnibus judicandis. *Joel. 4.* vide *Hieron. in c. 11. Dan. & Zacharias cap. 14.* ait: Stabunt pedes ejus ſupra montem Oliveti, qui eſt contra Hieruſalem ad Orientem.

* MONS CALVARIÆ, *Qui & Golgotha.*

Christus Deus filius, qui ſalutem noſtram in medio terræ G eſt operatus, in monte Calvariæ, qui Golgotha ab Evangeliſtis appellatur, Crucifixus eſt. Cur verò Golgotha; ſive ut verius dici debet, Golgotha appellatur, rationem dant, quod ibi inventa eſſet calvaria, aut cranium Adami, quia Golgotha calvariam ſignificat. Adamum autem ibi ſepultum, conſequenter docent *Origen. Tract. in Matth. 33. Cyprian. ſerm. de Reſurrect. Athanaſ. ſerm. de Paſſione, & Cruce,* qui pro ea ſententia Hebræorum magiſtros adducit, quod etiam facit *Ambroſ. com. in Lucam lib. 10. Baſilius*, & alii: ſed refellit *S. Hieronymus* cùm nonnullis Scriptoribus.

Cyril. Hieroſolym. ait, ideò vocatum Calvariam locum illum, à forma humani capitis, quam referebat ſuperius ipſius jugum.

Idem tamen hanc opinionem ex topographia refellens exiſtimat locum propheticè Calvariam. i. caput appellari, quod ibi Chriſtus caput noſtrum mortem eſſet ſubiturus.

Hieronymi, & *Bedæ* ſententia magis probatur, qui ideò ſic dictum arbitrantur, quod eo loco facinoroſi decollarentur, eſſetque plenus craneis, aut calvariis hominum. H

Interim locus ille ſuppliciis ſceleratorum infamis; maximam gloriam Chriſti morte toto orbe adeptus eſt, ſic ut etiam terram illius veneremur, quæ inſtrumentum tam nobilis, & pretioſi ſupplicii ſuſtinuit.

Sunt qui montem Moriah, & Calvariæ pro eodem accipiant, ut eo loco figura immolationis Iſaac in veritate compleretur, ubi ea Dei juſſu fuerat exhibita. Verùm mons Calvariæ extra urbem erat, & alius à monte Moriah, in quo templum fuerat ædificatum: ſed quia viciniores erant, & fortaſſis totius unius montis partes, pro eodem & monte, & loco accipi poſſunt.

MONS THABOR.

Mons Thabor transfiguratione Domini noſtri illuſtratur. Dicit. n. *Matth. c. 17.* Jeſum aſſumpſiſſe Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & duxiſſe in montẽ excelſum ſeorſim. Quis autẽ hic mons fuerit, neq; ille, neq; alii Evãgeliſtæ dicunt. Communis invaluit ſententia, eum fuiſſe Thabor: quem A *S. Hieronymus in locis hebraicis*, ſcribit ſitum in medio Galilææ campo, mira rotunditate ſublimem. Cur autem in monte ſuæ gloriæ claritatem oſtendere voluerit, cauſam dicit S. Hilarius, quod in monte Sina olim majeſtatem ſuam Deus declaraſſet. *Exod. 19.* quod erat ſymbolum, & figura transfigurationis hujus.

MONTIUM IPSORUM Natura. Montes Abundantes *Metallis.*

Memoriæ proditum eſt ab antiquis ſcriptoribus, Iberiæ montes, qui Pyrenæi vocantur, & latitudine, & longitudine longè alios excellere. Nam è mari, quod eſt ad meridiem, jacent uſque ad Oceanum fermè ad arctos ſitum, Galleciamque ab Iberia dividunt, per Celtiberiam quoque protenduntur B ſtadiis tribus millibus, in quibus cùm ſint frequentes ſylvæ ferunt, priſcis temporibus igne à paſtoribus injecto montanas omnes regiones fuiſſe combuſtas (qua ex re montes ajunt cognominatos Pyrenæos ardente continuis diebus igne) pluresque ex montium incendiis argenti puri rivuli effluxerunt, quod incolis ignotum, Phœnices mercatores vili rerum permutatione emptum in Græciam, Aſiamque, ac nationes cæteras deferentes magnas ex eo commercio opes contraxerunt. Adeò autem mercatores quæſtus excitavit cupiditas, ut cùm onuſtis navibus ſuperaret argentũ, amoto ab anchoris plumbo argentum ſubderent ejus loco. Hoc lucro Phenices admodum opulenti facti, plures colonos in Siciliam, propinquaſque inſulas, tum in Lybiam, Sardiniamque, ac Iberiam deſtinaverunt. Multis poſtmodum ſeculis cognito argento, Iberi metallis quærendis operam dedere: magnaque argenti copia reperta, ingens ex eo vectigal prodiit, cùm æs, aurum, argentumque ſint metalla præcipua. Argenti ſtudio à Carthaginenſibus, quo tempore Iberiam tenuere, ea metalla ampliata ſunt. Hæc fuit cauſa, ut eorum poſtmodum excreſcerent vires: Precio enim optimis militum conductis, plura geſſerunt adversùs hoſtes bella, neque domeſtico, neque ſociorum milite uſi, C Romanos, Siculoſque, ac Lybicos ad maxima deduxerunt pericula, cùm omnes divitiis, ac auri, argentique copia ſuperarent. *Jo. Gerundenſis lib. 1. Paralip. Hiſpaniæ.*

Vegetantibus, Frugibus, Fructibus.

Helicon Bœotiæ, montium, qui in Græcia ſunt, omnium præſtat ſoli bonitate, & arborum crebritate. In eo portulacæ, frutices longè ſuaviſſimi ſaporis fructum ferunt. Ajunt incolæ earum, quæ ibi gignuntur, herbarum, aut radicum, nullas omnino homini eſſe mortiferas: quin & ſerpentum virus locis ejus paſtionibus infirmari, atque adeò, ut ſi quem ſerpens ulla momorderit, is ubi vel de genere Pſyllorum, qui in Africa ſunt, quenquam, aut aliquos ad id affectum medicamentum nanciſci potuerit, facilè periculo liberetur. *Pauſan. in Bœoticis.*

Tmolus mons vitibus celebris, *Vide Tit. Vitum præſtantia.*

Mons Veſuvius, amœniſſimis habitatus agris, excepto cacumine. Id magna ex parte planitiem habet, fructum nullum omnino ferentem, cavernoſa monſtrans atra, combuſtis ex petris, ut color indicat, cùm ignis habeat crateras, reſtrinctos autem ne ceſſante materia. Et hanc fertilitatis, quæ circa locum eſt, cauſam dixeris, *Strabo, lib. 5.*

Feris animalibus.

Parnes mons Atticæ, aprorum, & urſorum luculentam venatoribus copiam præbet. *Pauſan. in Atticis.*

D Taygetus mons Laconiæ, Spartæ imminens, facit qualibet ſui parte venatoribus luculentam caprearum, aprorum, cervorum, & urſorum copiam. *Pauſan. in Lacon.*

Raris quibuſdam.

Eſt in media inſula Zeilanda in mari Indico (à Ptolemæo Cori promontorium dicta) mons præcelſus, multis paludibus cinctus. Ex illius ſummo faſtigio collis aſſurgit, è cujus medio è lacu quodam aquæ dulces, atque perennes emanant. Propè lacum eſt ſilex, in qua cernitur veſtigium hominis impreſſum. Eſt autem perſuaſum incolis, veſtigium illud eſſe primi parentis generis humani, qui inde in cœlum ſublatus ab illis eſſe dicitur. Non procul autem inde Sacellum viſitur, in quo duo ſepulchra mira ſuperſtitione coluntur. Exiſtimant enim in his condita fuiſſe corpora primi hominis, & uxoris illius, è quorum ſemine fuit univerſum genus humanum propagatum. Ea verò opinio animis penitus infixa facit, ut eò multi Saraceni, & alii longè diverſis ſuperſtitionibus implicati, religionis gratia confluant. Locus adeò acclivis eſt, ut neque manibus niti ad ſummum poſſint, ſed ſcalis, & catenis adjuti eò perveniant. *Oſor. l. 4. rer. Em.* E

Aſperi.

Julianus apud Suidam in voce χρῦμα Hercynium ſaltum multo difficiliorem, magiſque arduum penetratu putat, quàm vel Theſſalica Tempe, vel Thermopilas, vel Taurum, nihil denique ſimile huic in Romano imperio inveniri.

Alti.

Athos Thraciæ mons ingens, adeò ut umbras jaciat ad ſtadia trecenta, teſte Stephano. Tradunt in Lemno bovis fuiſſe ſimulachrum ingens, candido factum lapide, quem Athos mons tametſi longo diſſitus intervallo, tamen ob ſummam celſitudinem, obſcurat umbra ſua. Pomponius Mela tradidit hujus cacumen altius, quàm unde cadant imbres, ejus rei conjecturam ex eo colligi quod de aris, quas in vertice ſuſtinet, non abluitur cinis, ſed quo relinquitur aggere manet. Obſtat & navigantibus, quòd toto longè dorſo procedat in pelagus, qua continenti adhæret: unde & à Xerxe perfoſſus. Meminit hujus *Apollon. Argonauticon lib. 1.* F

Ηρι δὲ νισσομένοισιν ἄθω ἀνέτελλε κολώνη
Θρηΐκιν, ἣ τόσσον ἀπόπροθι λῆμνον ἐοῦσαν,
Οσσον ἐς ἔνδιον κὲν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσαι,
Ακροτάτῃ κορυφῇ σκιάει, καὶ ἐς ἄχρι Μυρίνης,
Solis ad exortum vada ſalſa ſecantibus alto
Vertice ſeſe oſtendit Athos, mons Thracius, is qui
Diſſitus à ſacra tanto diſcrimine Lemno,
Quantum alata die valeat tranſmittere navis,
Hanc tamen aerii contingit verticis umbra:
Quin longinquam etiam contingit ad uſque Myrinen.
Eraſmus.

Interius Montes Terræmotu hauſti.

Caſtrum Tauredunum in Gallis (*ut Turonenſis ſcribit lib. 4. cap. 30.*) ſitum in Monte ſupra Rhodanum. Auditus eſt verò per dies ampliùs ſexaginta mugitum edere mons, donec tandem mirabiliter ſciſſus ab alio ſibi vicino monte, cùm univerſo caſtro omnibuſque incolis in Rhodanum præceps rueret. Aqua itaque retrocedens, & impedita, atque obſtructa G tanta mole, cùm alias inter anguſtias montium laberetur, multos nihil tale opinantes oppreſſit. Accidit hoc imperante Juſtiniano. Triginta quoque Monachi paulò poſt venientes, & circa ea loca unde mons prolapſus erat fodientes, æs, ſeu ferrum reperiunt. Verùm ſubitò incipit mons, ſicut antea, mugire. Sed cùm ipſi nihilominus ab inceepto non deſiſterent, reliqua montis pars corruit, eoſque interfecit. Hanc cladem multa præceſſere prodigia. Aliquandiu manè ſole oriente, tres vel quatuor ſoles viſi ſunt. Sol denique ita obſcuratus, & obtenebratus eſt, ut nec quarta pars in eo lucens remaneret. Apparuit quoque integro anno cometa, radium de ſe ſpargens inſtar gladii. Cœlum item ardere viſum eſt.

Incendio clari. Montes ardentes.

Servius Æneid. 6. narrat montem eſſe in Lycia Chimæram, cujus etiam tum ardebat cacumen, juxta quod leones erant, media verò paſcua eſſe, & ima ſerpentibus plena. Hunc Bellerophon fecit habitabilem, & proinde Chimeram occidiſſe dicitur.

Ætnæ montis incendiis ſimilia ſunt ea, quæ in Lipareis inſulis propinquis, quas Æolias vocant, ſeptem numero, Thermiſſam, Strongylem, Æoli Regiam, Didymam, Ericuſam, Phænicuſam, & Euonymam, accidere dicuntur. His ad- H jungitur Lipara octava, & princeps. Inter hanc, & Siciliam media Vulcano ſacra, ſaxoſa tota, & ignita, & ex tribus crateribus incendia efflans. Cùm ſpiraturus eſt Auſter, denſiſſima nebula inſulæ offunditur. Cùm Boreas, puriſſima flamma conſpicitur. Cùm Zephyrus, media quædam aeris conſtitutio cernitur. Et hinc fit, ut Liparæi ventos prædicere poſſint. Itaque locus fabulæ datus Æolum, qui illic imperabat, ventorum Regem eſſe. *Strabo l. 6.*

Ætna mons eſt in Sicilia, Vulcano ſacer, qui per noctem flammas evomit per hiatum ſtadiorũ XX. quem Craterem vocant: quos duos eſſe vult *Solinus Polyhyſtor.* Dictus vel ab Ætna filio Briarei Cyclopis, vel ab Æthna filia Cœli, & Terræ, quam alii Thaliam vocant, quemadmodũ Servius dicit. Hunc montem Virgilius deſcripſit longo carmine: Ovidio ſunt, qui attribuant. Seneca Ovidiũ à deſcribendo Ætna deterritum refert, quòd illum à Virgilio jam ſciret cantatum. Cornelii Severi putant eſſe nonnulli. Exundat ſæpè incendiis, vicinis agris, gentibuſq; noxiis. Sic. Cn. Servilio Cœpione, & C. Lælio Coſſ.

tum Servio Flacco, & Q. Calphurnio Coſſ. iterùm, M. Æmilio
A L. Aurel. Coſſ. mons terræ motu ignes ſuper verticem latè diffudit, & ad inſulam Liparas mare efferbuit, & quibuſdam aduſtis navibus vapore, pleroſque navales exanimavit: piſcium vim magnam exanimem diſperſit, quos Liparenſes avidius epulis appetentes, contaminatione ventris conſumpti ſunt; ita ut nova peſtilentia vaſtarentur inſulæ. Accidit iſtud paulò ante ſeditionem C. Grachi. Oroſius addit, multos mortales incendio abſumptos, coactoſque eſſe, deſertis ſuis, quàm longiſſimè aufugere. Conflagratio prima, ſecundo anno octavæ, & octogeſimæ Olympiadis, tribus ante natum Platonem annis contigit, ſecundùm Euſebium Cæſarienſem. In conflagratione ſervatos eſſe pios homines miraculo quodam, ne ab igne læderentur, & hoc de Mundo libro attingit Ariſtoteles, & fuſius in mirabilibus naturæ auditionibus explicat. *L. Vives in lib. 3. cap. 31. & lib. 4. Aug. de Civit. Dei, cap. 2.*

Apud Celtas, cùm montes Riphæi, poſteà Obii dicti, nunc verò Alpes (ſunt autem Galliæ) aliquando incenſi eſſent, argenti rivi per terram defluxerunt. *Alex. lib. 6. cap. 4.*

Ann. Conſtantini decimo ſexto, menſe Martio, Veſuvius
B exarſit, & ignes per aliquot dies, & cinerem evomuit, adeò ut omnia virentia circumquaque perderet. Secuta eſt Saracenorum in Africam irruptio, & excidium Carthaginis. *Paulus Diac. l. 6. c. 4.* de geſtis Longobardorum. Anno 472. Veſuvius mons in Campania intimis æſtuans ignibus, viſcera exuſta evomuit, nocturniſque in die tenebris incumbentibus omnem Europam minuto cinere cooperuit. Itaque ejus portenti memoriam annuam Conſtantinopolitani inſtituerunt. IIX. Idus Novemb. Ea re Leo Imp. exterritus urbe exceſſit, atque ad S. Mamantem conſedit. *Sigon. lib. 14. Imp. occid.*

Circa an. 512. Veſuvius mons hiatum ingentem edidit: inde ſpiritus quidam ater adeò, ac denſus erupit, ut lucem Solis caligine, tenebriſque involveret: ſtrepitu ita horrendo, ut vicina loca tremore concuteret: cinis inde tantus effundebatur, ut provincias quoque Tranſmarinas obrueret. In Campania verò quidam quaſi pulverei amnes fluebant: & arenæ impetu fervente more fluminis decurrebant, qua plana camporum uſque ad arborum cacumina tumeſcebant, & vireſcentia omnia protinùs areſcebant, *Sigon. lib. 16. Imp. occid.*

C In Loppia Regione Ruſſiæ montes in altum eminentiſſimi dicuntur eſſe, qui Ætnæ ſimilitudinem, flammas ſemper eructant, in quibus Salamandræ, animalia quædam lacertarum ſimilitudine, quæ in igne non ſecus ac piſces in aquis vivunt, creſcere perhibentur. *Guagn. in deſcript. Moſcho.*

In Islandia inſula mons eſt Hegle, qui rupem ſydeream perpetuæ flagrationis æſtibus imitatus, incendia ſempiterna jugi flammarum eructatione continuat. *Saxo lib. 1.*

Quitum, Æquatori ſubiecta, & Peruano regno finitima Regio, in qua locus (Vulcanum vulgus appellat) flamma eructat, & cineres octoginta, & eò amplius milliaria procul jactat. *Jo. Metellus.*

SCOPULI NOBILES.

Eodem, quo Peruanum regnum, mari abluitur proximè Nicaragna: in qua rupes, Maſaja nomine, quæ flammam, magno cum fragore, evomuit. Os, medio milliari, in circuitu patet. In intimo fundi receſſu, liquor quidam fervidus manat auro liquefacto ſimilis. Si ferrum ei immittas, ſtatim abſumitur. Ad oris marginem tamen, in qua nec herba creſcit, nec arbor, paſſeres innoxiæ nidificant. *Jo. Metellus.*

D In Fifæ Scotiæ regionis æſtuario, ſitus eſt Scopulus, anguſto aditu, vix piſcariam navem recipiens, qui non in ſeſe ædificia extructa habet, ſed excavatus non incommodiora domicilia intus præbet, quàm ſi magnis operibus extructus eſſet. Quicquid in eo eſt, portentoſæ plenum eſt novitatis. Avium enim, quas vernacula lingua Solandis appellant, haud abſimilium iis, quas Aquilas Plinius aquatiles vocat, in eo ingens copia inhabitat, nec in ullo ferè alio loco. Eæ cùm primum adveniunt, incipiente vere, conſtruendis nidis tantam lignorum vim comportant, ut auferentibus, qui illic inhabitant (nec enim id ægrè ferunt) ſatis in annum ex ea parte proſpectum ſit. Pullos ſuos piſcibus alunt delicatiſſimis: nam ſi quempiam antè ceperint, avolanteſque meliorem in fundo maris nantem conſpiciant, abiecto illo, magno ſe impetu præcipitantes, immergenteſque prædam perſequuntur. Ubi verò ad nidum eſcam pullis apportarunt, auferentibus rurſus hominibus haud gravatè concedunt, continuò pro aliis avolantes. Pullos quoque deprædantibus non repugnant, unde ingens commodum ad Caſtelli Dominum redit. Nam cutem detrahentes eum pinguedine, oleum inde magni pretii conficiunt. Habent quoque inteſtinum quoddam parvum, oleo ſingularis virtu- E tis refertum: coxendicum enim, arthriticumque morbos ſanare conſuevit. Naſcitur enim in hoc ſcopulo herba quædam humano eſui ſuavis: quæ tamen alibi plantata, non creſcit, nec humanis uſibus apta eſt.

Inventus fuit olim in eadem rupe lapis prorſus in formam ſpongiæ, ex altera parte concavus, cui ſi marina infunderetur aqua, ea percolata, dulcis, & potui apta perfluebat. *H. Boeth. in deſcript. Scotiæ.*

In Fifa Scotiæ regione inſula eſt Maja, ubi in altiſſimo ſcopulo, fons aquæ dulcis largiſſimus, admirando naturæ miraculo, medio mari ſcaturit. *Idem.*

* MONS PIETATIS.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Inter alia mutuandi genera & exempla, quibus inopiæ pauperum in Republica opportunè ſubvenitur: unicum eſt multorum elogiis decantatum, quod ſub nomine MONTIS F PIETATIS circumfertur. Ubi nomen Montis, ut bene notavit *Lelius Zecchus Tract. de Vſuris cap. 8. num. 1.* metaphoricè uſurpatur pro conſervatione certæ pecuniæ, aut rerum pecunia æſtimabilium, ex charitate cum privatorum, tum communitatis, deputatæ ad mutuandum pauperibus, certa forma, & circumſtantiis. Quæ quidem pecuniæ, aut granorum, aliarumque rerum æſtimabilium portio, ſolet appellari *Mons pietatis*. Fortaſſis, quòd ſicuti Montes ceu tubera quædam Terræ eminent reliquis creatis ſublunaribus: Ita in hac mutuandi ratione, cum debitis circunſtantiis facta, eluceat vel maximè virtus miſericordiæ, quæ cæteris ſupereminet, ut Chriſtus *apud Matth. cap. 9.* eam ſacrificio præferat: dicens, Miſericordiam volo (malo legit, *Ambroſ. lib. de Pœnit.*) & non ſacrificium.

Deinde quemadmodum è Montibus in valles deſcendunt pluviæ: Sic ab his Montibus pietas, & beneficentia in pauperum ſinum, qui velut valles ſunt in hoc mundo comparatione divitum, & potentum, derivatur, quo ſenſu Salomon *Prov. 5.* Divitias nomine fontium, & aquarum appellavit: & veluti Montes ſolidior ſunt pars Terræ, ut conſtat: ita ſolidiſſima G terrenæ ſubſtantiæ portio eſt, quæ in pauperes diſpenſatur, quæ quantulacunque tandem præſtatur, mercede apud Deum non caret, & apud Judicem velut cauſam dicit. Qua de re conſule dicta *de Eleemoſyna*.

Adde, hoc nomine cenſeri poſſe has pecunias, quod ita deputatæ, dummodo rectè, debitiſque circunſtantiis erogentur; ſint optimus, maximèque ſtabilis modus inopiæ pauperum Reipublicæ, abſque ullo damno illius, per mutuum ſubveniendi.

Denique quamvis non defuerint à primo eorumdem exordio, qui hanc mutuandi rationem vehementi argumentorum procella impeterent, & uſuræ illicitæ labe aſpergerent, ſtetit nihilominus inconcuſſa, & Summ. Pontificum, ac Principum auctoritate fulta, inſtar Montis caput extulit præ ceteris contractibus fœnerariis, quos Judæi, aliique inter Chriſtianos, tot retro ſæculis exercuerunt, magno, & deplorando Reipublicæ incommodo.

INSTITUTIO, ET FINES VARII.

Inſtitutos primùm, & erectos hos Montes circa tempora H Leonis X. plerique arbitrantur, quod is in *Concilio Lateranenſi ſeſſ. 10.* ejuſmodi mutandi formam approbaverit, anno Domini M.D.XV. juxta tenorem Bullæ, quam hìc ad calcem adiiciemus. Verùm diu ante Leonem, eoſdem Montes eminere voluerunt alii Romani Pontifices, utputa Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Alexander VI. & Julius II. quorum meminit in præfata Conſtitutione Leo; ex quo apparet jam fundatos fuiſſe, & tot validiſſimis Pontificum fulcris ſuſtentatos exiiſſe, priuſquam eoſdem Leo etiam ſuo calculo conſignaret.

Ante annos LXX. orbi innoteſcere cœpiſſe, videtur indicare Leſſius, & uſque ad ea tempora abſorptas uſurarum improba voragine Reſpublicas. Quæ res impulit viros cordatos, ut de juſto mutuandi genere cogitarent, populumque uſuris gravatum minori diſpendio ſublevarent.

Igitur finis in genere horum Montium eſt idonea ſubventio pauperum, ubi per [pauperes] etiam intelligi poterit ipſa Cõmunitas, ut cujus neceſſitati hac quoque ratione commodè ſubvenitur, ut ex dicendis conſtabit. Unde etiam montes
A Pietatis appellari cenſet *P. Greg. Toloſ. l. 2. de Vſur. c. 3. n. 16.* quando propter aliquod negotium publicæ utilitati conquiruntur pecuniæ mutuo, & mutuantibus datur pro illis cenſus taxatus in pecunia.

Unde idem alibi, videlicet *l. 13. de Repub. c. 16. nu. 9.* addit neceſſitatem conquirendæ pecuniæ requiſitæ ad negotia, quæ exiſtimantur conducibilia, quæque ſine præſenti pecunia nequeunt expediri, cauſam dediſſe erectioni, vel permiſſioni iſtiuſmodi montium.

Ordinaria nihilominus cauſa inſtitutionis præfatorum montium Pietatis, eſt pauperum, & egenorum pia ſubventio, ſive extremè pauperes ſint, ſive in ea fortuna, quæ hìc, & nunc ad ſtatus ſui decentiam, aut negotiorum commercia, functioneſque obeundas non ſufficiat, quo fit, ut ſicuti priores ad ſui ſuſtentationem, ita iſti ad aliam neceſſitatem ſublevandam, paratam, ac numeratam pecuniam habere poſſint, idque medio detrimento, utputa 6. 7. 8. 9. aut 10. in centum.

DIVISIO.

Ex diplomatibus Sum. Pontificum, quæ in volumen redegit *Laertius Cherubinus*, colligit *Toloſanus ſupra*, Duo ge-
B nera Montium Pietatis. Quoſdam eſſe temporales ait: qui ad certos annos inſtituuntur: alios perpetuos, quos non vacabiles dici tradit, nempè quando notabilis pecuniarum ſumma à privato aliquo relicta, vel à Communitate deſtinata mutuationi præſtandæ indigentibus, juxta proportionem debitè erogatur, ſervatis conditionibus, quas neceſſarias infra dicemus, ut Montis indemnitati conſulatur, hoc enim neceſſarium eſt, ut diù ſubſiſtat, neve ſenſim minuatur. Quin potius adlaborandum, ut multorum beneficentia, & charitate creſcant ejuſcemodi pietatis inſtrumenta, fiatque mons opibus pinguis, & multorum pietate coagulatus: ut loquitur David *Pſal. 67.*

CONDITIONES COMMUNITER REQUISITÆ.

Solent hi montes conſtitui his penè conditionibus. Prima, ut ex illis mutuum accipiant ad certam ſummam, ne alioquin per paucos mons exhauriretur, idque pauperes illius loci, non exteri, aut divites.

II. Ut mutuo illo utantur ad certum tempus, verbi gratia, annum, aut amplius.

III. Ut mutuum accipientes dent idoneum pignus pro ſecuritate ſortis: quod in defectum ſolutionis vendi poſſit, &
C montis indeminati ſervire.

IV. Ut minutum, quid, ſive menſtruum, ſive annuum, (quod tamen utrobique non ſervatur) ſolvant juxta ratam temporis, quo mutuo utuntur, pro ſuſtentatione Præfecti, & Miniſtrorum: item pro domus conductione, libris rationum, aliiſque neceſſariis ad pignorum conſervationem, &c.

V. Quod pignori divendito ſupererit, mutuatario reſtituatur.

VI. Ut nulli fiant ſumptus ſuperflui: neque ad alium uſum pendantur, quàm pauperum, & indigentium.

Prima tamen conditio obtinebit in illis montibus, in quibus certa eſt pecuniæ diſtribuendæ ſumma: ſecus in illis, qui auctoritate Principis, aut Reipub. excitantur in aliqua civitate, ex pecuniis ad cenſum moderatum acceptis, quarum penſione mons ipſe gravatur, ſed per mutuatarios indemnatur, prout nuper in celebrioribus Belgii civitatibus cœptum fieri, auctoritate Sereniſſ. Principis Alberti, habito deſuper judicio Matthiæ Hovii Archiepiſcopi Mechlin. aliorumque Epiſcoporum, Conciliorum, & Doctorum virorum, qui
D iſtiuſmodi montium formulam uſuræ improbæ iniquitate carere cenſuerunt, & à pietate quoque commendari poſſe, ac debere declararunt.

In his igitur tanta ſumma pecuniæ petentibus concedi poteſt, quantam capitale cenſus patitur, juxta judicium Præfecti, cujus eſt ſuper ſufficientem pecuniam præparare, ne petentes fraudentur. Neque hìc attendendum, an exteri ſint, an incolæ, qui petunt, divites, aut pauperes: modò de ſufficienti ſumma monti ſit proviſum, & abſit utrobique fraus, vel abuſus, ne prætextu favoris pauperum uſuræ committantur, aut nimiùm diteſcant, qui hìc miniſterium ſuum impendunt.

EXEMPLIS SUPERIORA ILLUSTRANTUR.

Ubi varii montium inſtitutorum modi, & formulæ. Cauſæ etiam diverſæ, quæ intervenerunt, adducuntur.

Antiquiſſimus mons Pietatis, ſaltem quoad conjectare nobis licuit, eſt is, quem Patavini crexere in ſua civitate, anno Domini M.CCCC.XCI. quando 12. menſas uſurarias Judæorum quintam partem ſortis pro interuſurio exigentes ſuſtule- E re, monte dumtaxat vigeſimam accipiente, ut refer *Bernardus Scarderius lib. 2. hiſt. Patavin. claſſ. 5. & ex illo P. Greg. ſupra.*

Circa idem tempus reperiuntur inſtitutæ Burſæ, ut vocant communes civitatum, ubi locabantur pecuniæ in perpetuum à privatis, ea lege, ut taliter locantes, aut eorum hæredes, vel ii, in quo ſuum jam tranſtulerint, annuum inde cenſum reciperent. Sorti, ſive capitali, Reipublicæ neceſſitati impenſo. Quo pertinet, quod ſcribit *Panormit. ad c. in Civit. n. 8. de uſur.* Ex his inquit infertur ad quæſtionem, Venetiis, & Florentiæ tempore neceſſitatis cives compelluntur ſubvenire communitati, & commune ſtatuit eis liberè lucrum, videl. quinque pro centenario, & quandoque minus, & non poſſunt cives illud capitale repetere, ſed benè poſſunt vendere alteri. Nunquid committatur hoc caſu uſura? communiter moderni hìc, & *in c. fin. infr. eod. de Vſur.* dicunt, quod non. Pro hoc facit dictum *Innoc.* Nam civitas habet redditus, unde videtur conſtituere annuum redditũ ex redditibus ſuis. Item hìc non eſt mutuum, quia cives compelluntur ſubvenire communitati, & non poſſunt repetere quando volunt, licèt commune poſſit ſe exonerare ab illo debito, ſolvendo capitale. Item commune liberè conſtituit lucrum facit *c. & ſi quæſtiones, de ſimon. c.* F *ſicut 1. q. 2.* Hæc *Panorm. ad verb. in d. c. in civitate.* Plura adduci in hanc ſententiam poſſunt, quæ adferuntur in ſimili propemodum cauſa ab eodem *Panorm. ad q. 5. incip. augere patronatum in baſilica, n. 8. & 9.*

CLEMENS VII. erexit montem dictum Fidei, & Collegium ejus, cùm ad conquirendas pecunias ad defenſionem almæ urbis egeret, ut liquet ex conſtit. ejus 17. ſecundum ordinem Bullarii Laertii Cherubini, & incipit; Illius qui veritas eſt, ſubſcripta à Cardinalibus anno Dom. 1526. 14. Nov. Pontificatus ſui anno 3. atque in ea ſtatuit Dohannam mercium S. Euſtathii de urbe, cum omnibus juribus ſuis, & emolumentis ei perpetuò applicandum, & quod quilibet eorum, qui pecunias in dicto monte ponerent, eorumque hæredes, & ſucceſſores quicunque pecuniis ſuper dicto monte poſitis, ad rationem decem pro quolibet centenario, annis ſingulis, & ſingulo menſe ad ratam 10. pro centenario hujuſmodi habere deberent. Declaravit inſuper, quoſcumque religioſos etiam in eo monte poſſe pecunias ponere, neque redditus, vel debita poſſe confiſcari. Item poſſe de poſitis quemlibet alioquin prohibitum teſtari, diſponere etiam favore illegitimorum abſque ſuperiorum licentia. Obligat omnia bona ſedis, & G cameræ Apoſtolicæ pro aſſeveratione dicti montis. Pluribus inſuper privilegiis, & executionibus montem præfatum decoravit Pontifex, quas vide apud *P. Gregor. Toloſ. l. 13. de repub. c. 16. n. 10.*

Eſt alius mons dictus Novemdinalis, ad novem uſque tantùm annos durationis erectus per Paulum IV. conſtit. 12. incip. ſuperioribus, &c. uſque ad ſummam centum octoginta ſeptem millium ſcutorum auri, ad rationem præſtandorum decem juliorum pro quolibet ſcuto poſito. Pius autem V. prorogavit hunc montem ad majorem pecuniæ quantitatem, ſed fructus ad 7. pro centenario reduxit, ut habetur in ejus *conſtit. 77. incip. cum fel. record. &c. in dicto Bullario.* Permiſerunt prædicti Pontifices religioſis etiam quibuſcumque in eo monte pecunias ponere, & de illis etiam in favorem illegitimorum diſponere, & non obſtantibus quibuſcumque condemnationibus, noluerunt poſſe confiſcari.

Quintus mons Aluminarium dicitur, pro negotiis aluminis Tulphæ inventi, primum introductus uſque ad 12. annos, ad rationem decem cartenorum pro quolibet ducato, cum uno tertio annuatim, dandis mutuantibus illi pecunias, vel 12. pro H centenario, qui fuit erectus per Paulum IV. ut liquet ex conſtit. 46. incip. ea fuit, & confirmatus per Greg. XIII. & perpetuus factus reductis fructibus ejus ad quinque pro centenario, ut docet ejus conſtit. in dicto Bullario Cherubini, n. 101. incip. Cum alias fœtus, &c.

Sextus, & ſeptimus erit Mons Avenionenſis. Cùm enim hæretici, qui Hugonoti dicebantur, infeſtarent civitatem Avenionenſem, & comitatum Venaiſſi, ad comparandas pecunias Pius V. conſtit. ſua 90. incip. ad univerſalis, &c. 15. Kal. Octob. 1563. erexit montem primi ſuccurſus pro ſumma ducẽtorum triginta millium ſcutorum, ſuper introitibus cameræ Apoſtolicæ, & emolumenta aſſignavit montiſtis ad rationem duodecim, pro centenario ſolvendorum pro rata quolibet bimeſtri: eadem privilegia regularibus, & ſecularibus dedit, quæ conceſſit Clemens VII. Montiſtis montis fidei. Ob eandem, & cum iiſdem privilegiis poſteà Pius V. conſtitut. 103. incip. Onero-

onerofum, erexit Avenioni ſecundùm montem concurſus, A cum emolumentis duodecim pro centenario.

Octavus Mons eſt, quem erexit prædictus Pius IV. conſtit. 122. incip. Cùm ſicut, &c. dictus mons Gabellæ ſtudii almæ Urbis gratia, vacabilis cum fructibus ad undecim pro centenario, cum iiſdem privilegiis, quibus fuerunt donati ſuperiores. Hic mons auctus fuit, cum moderatione tamen fructuum à Gregorio XIII. conſtit. 81. incip. Dilectos.

Nonus erit, quem erexit Pius V. conſtitut. 139. incip. ſacro huic loco 12. Kal. Junii 1571. & dictus Mons Religionis non vacabili, cum emolumentis ſcutorum ſeptem cum dimidio pro centenario, ad bellum Turcicum, pro quo obligavit bona Cameræ Apoſtolicæ, permiſitque in eo monte perſonis Eccleſiaſticis pecunias ponere, & poteſtatem diſponendi de bonis, & fructibus ad arbitrium, excepto quod Eccleſiaſticis non permiſit diſponere in utilitatem illegitimatorum, in conſtit. ejus 152. incip. Ad Romanum.

X. Ex eodem Pio V. qui conſtitutione ſua 142. incip. Cùm perturbatiſſima 16. Jan. 1571. erexit montem Sacri fœderis, vacabilem cum emolumentis ſcutorum decem cum dimidio pro centenario, additis privilegiis aliorum montium vacabilium.

B XI. Eſt mons Julii dictus vacabilis, quem Julius III. erexit in Urbe anno 1550. ut juvaret Regem Galliæ adversùs hæreticos regni, de ſcutis ducentis millibus ad rationem duodecim pro centenario. Reduxit autem Pius V. conſtit. 157. incip. Ad Paſtoralis, &c. 7. Mart. 1569. redditus ad decem pro centenario.

XII. Mons alius erectus per prædictum Pium V. non vacabilis ſuper emolumentis Collegii proxenetarum ripæ Romæ ſcutorum viginti ſex millium quingentorum, cum fructibus, & privilegiis, & ſecuritate aliorum Montiſtarum, in conſtit. ejus 181. incip. Cùm ſimul accepimus.

XIII. Erectus mons Provinciarum cum emolumentis ſex cum dimidio pro centenario, & pro extinctione vectigalis quaterni pro libris quinquaginta carnis ſuillæ, ex conſtit. 41. Gregor. XIII. incip. Pro paterna, anno Dom. 1576. pridie Kal. Septemb.

XIV. Sixtus V. conſtit. 8. incip. Multa, & gravia, erexit montem Panis non vacabilem trecentorum millium ſcutorum cum aſſignatione fructuum quinque cum uno quarto pro centum cum iiſdem privilegiis, quæ aliis fuerant conceſſa, & re- C gularibus, & irregularibus, ut diſponere poſſint in favorem illegitimorum.

XV. Idem Sixtus V. erexit Montem Cæſarinum non vacabilem, conſtit. 9. incip. Volentes, &c. centum millium ſcutorum, ad extinguendum contracta debita Juliani Cæſarini, cujus ipſe Sixtus, cum eſſet Cardinalis, fuerat deputatus tutor, & curator in teſtamento paterno, cum emolumentis ſcutorum quinque cum dimidio pro centum.

XVI. Idem Sixtus V. conſtit. 67. in d. Bullario Cherubini, incip. Quantis ærumnarum, &c. 13. Kal. Junii, anno 1587. erexit Montem ex ſuo nomine Sixtum, vacabilem, quingentorum millium ſcutorum, cum fructibus ſcutorum decem pro centenario, cum privilegiis, & juribus, quibus alii donati erant.

XVII. Et idem etiam erexit Montem Camerariarum vacabilem, cum fructibus ad novem pro centenario, cum privilegiis iiſdem conſt. 71. incip. Non ſecus, prid. Id. Septemb. ann. 1587.

Omitto alios montes Romæ exiſtentes, ut montem Farinæ, & alios anonymos, in quibus otioſi, & epicureè viventes Romæ quidam victum habent ex redditibus, ſine labore, vacantes voluptatibus, quod certè deteſtabile eſt: ubi enim quis infimæ ſortis corradere poteſt, ſive juſtè, ſive injuſtè, D pecunias aliundè, ad montes illos confugit, & redditus ſibi comparat, ut reliquum vitæ tempus, ſine labore inſtar brutorum animantium tranſigat, non dicam etiam, ſcorta plurima ex pietate montium ſplendere, & ornari, non dicam fructus beneficiorum ex Provinciis, & egentibus pauperibus, & clericis locorum, eò forſan impunè transferri, & poſteà in illegitimos, juxta privilegium expendi. Ignoro tamen num ea ad cognitionem ſummi Pontificis perveniant. Ego enim nolo os in cœlum tollere, aut reprehendere quæ ipſi nonniſi cum juſtis rationibus ſolent, & debent probare: dixero tamen cum bona illorum venia, hæc ſi ſcandalum generent Eccleſiæ, & populo, eſſe privilegia revocanda, *juxta C. Suggeſtum 9. de decimis*. Ubi Gloſſa juxta textum hos pulcherrimos verſus refert, & probat:

Indultum tollit contemptus, crimen, abuſus,
Oppoſitum factum, damnum, tempus variatum.

Verùm hæc Pietas Alpium ſepto non potuit cohiberi, quin & eaſdem tranſvolaret, & ad Belgas uſque radios ſuos dirigeret. Hinc enim non uno loco ejuſmodi montes erigi cœpe- E runt, viris Deo devotis, & pauperum miſerantibus, bona ſua temporalia ad eos munificè conferentibus. Idque ea largitate, ut mutuantes ad certam pecuniæ ſummam, puta aliquot florenorum ſimul, nam pauperum dumtaxat præſidia hinc ſumi voluerunt, qui mediocri portione juvantur; nihil penderent pro montium indemnitate, ut cui à fundatore ſatis cautum fuerit: ſed omninò, gratis præſtito tantum pignore, eadem fruerentur. Quæ pietas utinam aliquando paſſim obtineat:

Talis montium forma hodie ſervatur in civitate Brugenſi, Yprenſi, & Inſulenſi, magno pauperum, & egenorum emolumento, ac Reipublicæ ornamento.

Cæterùm cùm dos horum montium non adeò foret luculenta, ut ingruenti in dies neceſſitati, æriſque parati penuriæ ſubvenire poſſet: Atque tum hic, cùm alibi in oppidis ſuis Principes admitterent mutuantes, ſive nummularios, qui menſam ad mutuum cuivis indigenti præſtandum cum onere ſolvendæ penſionis pro intereſſe ſummæ acceptæ proponerent, eaque ratione populus gravaretur, ut qui priùs 80. mox 60. 40. 33. & ad extremum ſupra 20. in 100. annuè pro rata penderet: Sereniſſ. Princeps Albertus vix inito Principatu de hoc faſce humeris Reipub. excutiendo animum ad- F jecit, Mathia Hovio Mechlinienſium Archiepiſcopo ſuaſore, & impulſore, ut de monte Pietatis communiter inſtituendo cogitaretur.

Cùm igitur parum gratuiti ſubſidii ad manum eſſet, neque ſpes aſſulgeret tantum conſequendi, quantum tanto operi inchoando ſufficeret, placuit ut ingens ſumma pecuniæ ad cenſum acciperetur, cujus canonem mons ex ea conflatus penderet ad ratam num. 16. primitus mox vigeſimi, & à mutuum accipientibus eundem, uti & ſumptus, qui in domum, miniſtros, aliaque ad conſervationem præſtandorum pignorum neceſſaria impenderentur, recuperaret. Quæ quidem mutuandi ratio à pleriſque etiam doctis viris uſuræ labe reſperſa aliquamdiù fuit: quod aſſererent amplius exigi non poſſe, quam quod miniſtrorum ſuſtentationi ſufficeret, neque debere pauperes gravari penſione annua, qua mons gravatur propter pecunias mortuo deſtinatas, eoque onere acceptas: multò minus iis, quæ ad domus inſtructionem inſumuntur.

Verùm examine prævio cum Archiepiſco, & Epiſcopis Provin. Mechlin. multis Conſiliariis, Prælatis, & Theologis fre- G quentius inſtituto, deliberatum cum Sereniſſ. Principe fuit, eam mutuandi pauperibus, & quibuſcunque egentibus rationem auſpicari, tanquam Reipub. utilem, egenis opportunam, & à pietate commendabilem. Probata itaque fuit 16. Novemb. ann. 1619. ejuſque formulam concepit, & ſcripto in generali exhibuit præfatis Epiſcopis, aliiſque deputatis, *Wenceslaus Coberger* Architectus Sereniſſ. Principis, ac ex decreto eorundem Bruxellæ anno inſequenti montem inſtituit: cujus incremento Prælati tam Eccleſiaſtici quàm ſeculares, notabiles paratæ pecuniæ ſummas, pro domo idonea aptanda, aliiſque requiſitis, depoſuerunt ſub penſione annua, uti præmiſſum eſt. Sic ut paulò poſt multorum gratulatione ad uſum deductus fuerit, ſolventibus primùm mutuatariis ad ratam 15. in 100. mox verò 12. dumtaxat.

Ad imitationem montis Bruxellenſis, ſurrexit ocius alius mons Antuerpiæ, priore illo non inferior. Ad quem inſtituendum, & in uſum deducendum, eò venit Matthias Hovius Archiepiſcopus ſuprà nominatus, comitem habens illius directorem Coberger, ut cui omnium per Belgium Montium cura, ac præfectura demandata eſt, & alios nonnullos à Principe huc miſſos. Igitur die 5. menſis Febr. ann. 1620. petente eodem Ar- H chiepiſcopo, argumentum illud pro concione lingua patria in Cathedrali Eccleſia tractavit Laurent. Beyerlinck Archipreſbyter: & mox ſolemni officio per Joannem Malderum Epiſcopum ibidem celebrato, ut deus tam felicibus cœptis annueret, jacta fuerunt ſolida Montis fundamenta. Delata videlicet ingens pecuniarum ſumma, quæ poſtero ſtatim die diſtributa petentibus mutuum ſub interuſurio 15. in centum, quæ etiam penſio ſenſim imminuetur.

Porrò Gandavum mox An. 1622. ſimilem montem oſtentat forma eadem. Aliis inſuper Civitatibus alii deputantur: ſic ut penitus è Belgio extirpanda videatur ea mutuandi ratio, quam antehac indulto Principum, commodo ſuo particulares exercuerunt, accipientes 21. in 100. annuatim: ut ita pauperes, æriſque parati egentes levamen ſentiant. Quamvis optandum foret, ut montes hi annuæ penſionis gravamine exempti, gratuitæ liberalitatis pietate, ac munificentia cumularentur, quo pauperes

peres mutuatarii gratis, aut non niſi modicum quid exſolven- A do præſtito dumtaxat pignore, mutuum acciperent, quod ut majoris commoditatis, ita & pietatis amplioris fuerit.

An autem omnia, quæ hic intercurrunt, minutius, & exactè ad trutinam juſtitiæ deducta ſint, præſertim illa, quæ in facto, ut loquuntur I.C. conſiſtunt, non eſt hujus loci excutere. Fecerunt id plerique docti, inter quos Leonardus Leſſius peculiarem deſuper tractatum ſcripſit: qui tamen etiam non quævis minutiora diſquirit, ſed in genere cenſet, talem mutuandi rationem, qualis ante deſcribitur, à pietate non modo alienam, ſed ab ea procedere, ac Reipublicæ, attento minore mutuatariorum diſpendio, utilem, & neceſſariam reputari. Videat lector Appendicem illius ſubjunctam noviſſimæ editioni Tractatus ſui de Jure, & Juſtitia.

VARIA COMMODA EX USU MONTIUM.

Ex dictis utcunque eruitur, varia commoda ex his montibus in Rempubl. redundare. Primum, impeditur crimen uſuræ Deo, & hominibus exoſum, quam etiam privati frequenter exercent, & occultè proximo ſuo morſum inferunt.

II. Pecunia hac ratione remanet in Provincia: cùm paſſim Judæi alibi nummulariam exercent, & impinguati abeant,

III. Incolæ pecuniis abundantes, habent ubi ſecurè, & utili- B ter eas collocent, emendo cenſus ſuper montem fundatos:

IV. Tenujoris fortunæ homines quovis eventu habere poſſunt pecunias meliori detrimento, ad neceſſitati cuivis ſuccurrendum. Ita ferè *Leſſius lib. 2. de Juſt. & Jur. c. 20. dub. 23.* ubi quod dicit de uſurariis, ſi intelligat eos, qui in his Provinciis ex indulto Principum aliquot annis retro lapſis menſam ad mutuum præſtandum propoſuerunt; perperam dicit per illos pecunias extra patriam aſportari: uſus enim contrarium docet. Item in quinto commodo, eos pretium, quod vendito pignore excreſcit, ſibi retinere aſſerit: cujus etiam contrarium hactenus in praxi obtinuit, reſtitui videl. dominis pignorum, quod ſortem, & detrimenta excedit: aut illis non comparentibus, menſæ pauperum, ut ex libris rationum omnium iſtiuſmodi menſarum apte demonſtrari poteſt, eo enim fine deputari conſuevit quiſpiam è Magiſtratu, qui venditioni pignorum ſuperintenderet.

Sed neque iiſdem mutuantibus ſuccenſendum, quod menſtruam ſummam à mutuatariis ampliorem acciperent, quam in montibus ſolvatur, quia cùm nunquam pecuniam ad cenſum petere auctoritate Principis illis permiſſum fuerit, ſic ut menſas ſuas in hypothecam conſignare potuerint, factum eſt, C quod ſub gravi intereſſe, juxta curſum peryſtilii, ſibi de paratis pecuniis ad ſubveniendum petentibus providere cogerentur. Unde etiam pro ſua indemnitate ampliùs ſtipulari eos oportuit, in quo nihilominus ſemper Principis aſſenſus intervenit, ut conſtat diplomatibus, in quorum vim menſas proponebant. Pleraque videantur, *in Loco de Uſura*.

SCRIPTORES.

Occaſione contractuum uſurariorum, plures de monte Pietatis ſcripſerunt. Et quidem illos tanquam illicitos, & injuſtos cenſuit *Cajetan. to. 2. opuſc. 6. Sotus l. 6. q. 1. art. 6. Sylveſter Verb. Uſura 5. q. 4. Barthol. Fumus in Summa*.

Pro montibus ſcripſere *Navarrus, Medina, Molina, Covar. Joan. Azorius ſatis fusè p. 3. mor. Inſtit. l. 5. Sigiſm. Scaccia, tr. de Commerciis, & Cambio. Val. Reginald. in Praxi Fori Pœnit. Lelius Zecchus, Petrus Greg. Tol. in l. de Republ. & de Uſ. Leonard. Leſſius in tr. de Juſt. & Jur. ejuſq; Append. Joan. Mal. in tract. de Juſt. & Religione, tr. 5. c. 3. dub. 17.* & alii paſſim.

¶ Ad pleniorem hujus Argumenti diſcuſſionem, viſum fuit adiicere Diploma Leonis X. approbatum à ſacro Concilio Lateranenſi, quo Montes Pietatis tanquam liciti, pii, & Reipub. D utiles confirmantur: & excommunicantur, qui contrarium docere, vel concionari præſumpſerint. Cui quidem Concilio interfuit etiam Cajetanus Card. qui ante contrarium ſcripſerat, nempe anno 1498. ut patet ex fine Opuſculi ejuſd. Sed hoc definitum fuit anno 1515. prout data Bullæ indicat, unde colligit *Leſſius*, doctrinam Concilii fide tenendam: ſi non ſupernaturali, tamen habere certitudinem, & teſtimonium à certitudine aſſiſtentiæ Spiritus S. cùm in hujuſmodi Pontifex habet, ut indicat *Malderus ſupra*.

LEO EPISCOPUS.

Servus servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam, ſacro approbante Concilio.

Inte *multiplices noſtræ ſolicitudinis curas, illam in primis ſuſcipere pro noſtro paſtorali officio debemus, ut quæ ſalubria, & laudabilia, ac Catholicæ fidei conſona, & bonis moribus conformia, noſtro tempore non ſolùm enucleëtur, verùm etiam apud poſteros propagentur: & quæ materiam ſcandali præbere poſſent, penitus ſuccidantur, & radicitus extirpentur, nec pullulare uſquam ſinatur; ea in agro Dominico, & vinea Domini Sa-* E *baoth dumtaxat cenſeri permittendo, quibus fidelium mentes paſci ſpiritualiter poſſint, eradicatis zizaniis, & oleaſtri ſterilitate ſucciſa. Sanè cùm olim inter nonnullos dilectos filios S. Theologiæ Magiſtros, ac Juris utriuſque Doctores, controverſiam quandam, non ſine populorum ſcandalo, & murmuratione exortam, & nuper his diebus innovatam eſſe comperimus,* circa pauperum revelationem, in mutuis eis publica auctoritate faciendis, *qui Montes Pietatis vulgò appellãtur, quique in multis Italiæ civitatibus ad ſubveniendum per hujuſmodi mutuum pauperum inopiæ, ne uſurarum voragine deglutiantur, à civitatum Magiſtratibus, & aliis Chriſti fidelibus ſunt inſtituti, atque à ſanctis viris divini verbi præconibus, & laudati, & perſuaſi, à nonnullis etiam Summis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris probati, & confirmati;* ſintne præfati Montes à Chriſtiano dogmate diſſonantes, vel non utraque parte diverſimodè ſentiente, atque prædicante: *nonnullis etiam Magiſtris, & doctoribus dicentibus, eos Montes non eſſe licitos, in quibus aliquid ultra ſortem pro libra, decurſo certo tempore, per miniſtros hujus Montis ab ipſis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur, & propterea ab uſurarum crimine, injuſtitiave, ſeu aliqua certè ſpecie mali mundos non evadere: cùm Dominus noſter, Luca* F *Evangeliſta atteſtante, aperto nos præcepto obſtrinxerit, ne ex dato mutuo quidquam ultra ſortem ſperare debeamus. Ea enim propria uſurarum interpretatio,* quando videlicet ex uſu rei, quę non germinat, nullo labore, nullo ſumptu, nullove periculo, lucrum, fęnuſque conquiri ſtudetur. *Addebant etiam iidem Magiſtri, & Doctores, in his montibus neque commutativæ, neque diſtributivæ juſtitiæ fieri ſatis, cùm tamen juſtitiæ terminos contractus hujuſmodi excedere non debeant, ſi debeant approbari, idque prætereà probare nitebantur, quia impenſæ pro hujuſmodi Montium conſervatione, à pluribus (ut ajunt) debitæ, à ſolis pauperibus, quibus mutuum datur, extorqueantur, pluraque interdum ultra neceſſarias, & moderatas impenſas, non abſque ſpecie mali, ac incentivo delinquendi,* quibuſdam aliis perſonis (*ut inferre videntur*) exhibeantur. *Aliis verò pluribus Magiſtris, & Doctoribus contra aſſerentibus, & in multis Italiæ Gymnaſiis verbo, & ſcripto conclamantibus, pro tanto bono, tamque Reip. perneceſſario,* modò ratione mutui nihil petatur, neque ſperetur? *pro idemnitate tamen eorumdem Montium, impenſarum videlicet miniſtrorum eorundem, ac rerum omnium ad illorum neceſſariam conſervationem pertinentium, abſque Montium hujuſmodi lucro, idque moderatum, & neceſſarium, ab his,* G *qui ex hujuſmodi mutuo commodum ſuſcipiunt, licitè ultra ſortem exigi, & capi poſſe nonnihil licere: cum regula Juris habeat,* quòd qui commodum ſentit, onus quoque ſentire debeat, *præſertim ſi Apoſtolica accedat auctoritas. Quam quidem ſententiam à fel. record. Paulo II. Sixto IV. Innocentio VIII. Alexandro VI. & Julio II. Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris probatam, à ſanctis quoque, ac Deo devotis, & in magna ob ſanctitatis opinionem exiſtimatione habitis Evangelicæ veritatis prædicatoribus prædicatam eſſe oſtendunt. Nos ſuper hoc, prout nobis eſt ex alto conceſſum, opportunè providere volentes, alterius quidem partis juſtitiæ zelum, ut vorago aperiretur uſurarum,* alterius pietatis, & veritatis amorem, ut pauperibus ſubveniretur, *utriuſque verò partis ſtudium commendantes, cùm hæc ad pacem, & tranquillitatem totius Reip. Chriſtianæ ſpectare videatur, ſacro approbante Concilio, declaramus, & definimus,* Montes pietatis antedictos, *per Reſpublicas inſtitutos, & auctoritate Sedis Apoſtolicæ hactenus probatos, & confirmatos,* in quibus pro eorum impenſis, & idemnitate aliquid moderatum ad ſolas miniſtrorum impenſas, & aliarum rerum ad illorum conſervationem, *ut præfertur,* pertinentium, pro H eorum indemnitate dumtaxat; ultra ſortem, abſque lucro eorundem Montium recipitur, *neque ſpeciem mali præferre, nec peccandi incentivum præſtare, neque ullo pacto improbari; quinimò meritorium eſſe, ac laudari, & probari debere tale mutuum & minimè uſurarium putari, licereque illorum pietatem, & miſericordiam populis prædicare, etiam cum Indulgentiis à ſancta Sede Apoſtolica eam ob cauſam conceſſis; ac deinceps alios etiam ſimiles Montes cum Apoſtolicæ Sedis approbatione erigi poſſe.* Multò tamen perfectius, multoque ſanctius fore, ſi omnino tales Montes gratuiti conſtituerentur; *hoc eſt, ſi illos erigentes, aliquos cenſus aſſignarent, quibus, ſi non omni, ſaltem vel media ex parte hujuſmodi Montium miniſtrorum ſolvantur impenſæ, ut* ad leviorem æris ſolvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat. *Ad quos, cum hujuſmodi cenſus aſſignatione, pro impenſarum ſupportatione erigendos, Chriſti fideles majoribus Indulgentiis invitandos eſſe decernimus. Omnes*

autem

autem Religioſos, & Eccleſiaſticas, ac ſæculares perſonas, qui A *contra præſentis declarationis, & ſanctionis formam de cetero prædicare, ſeu diſputare verbo, vel ſcriptis auſi fuerint, excommunicationis latæ ſententiæ pœnam, privilegio quocumque non obſtante, incurrere volumus: Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ceteriſque contrariis quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, definitionis, decreti, & excommunicationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus noverit incurſurum. Data Romæ in publica ſeſſione in Lateran, ſacroſancta Baſilica ſolemniter celebrata, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quintodecimo, 4. Nonas Maii, Pontificatus noſtri anno 3.*

Monumenta.

Ignominioſa, honorifica, &c. ☞ *quærantur in Loco de Inſignibus. Item ex Loco de Honore, & Gloria. Denique ex Loco Inſcriptionum, Epitaphiorum nonnulla.*

Mora.

B *Hoſtem atterere, circumvenire.* ☞ *Pete ex Loco Hoſtium. Nomen imponere. Ex loco de Nominum impoſitione.*

Morbus.

* Definitio, et Etymologia.

MOrbus Græc. νόσος, & νοσώδης, morboſus dicitur. Hebræi *Choli*, & *Machalch*, à verbo *Machal*, infirmus fuit, infirmus eſt. Morbum quidam dictum exiſtimarunt quaſi μοῖ ρα τοῦ βίου, fatum vitæ humanæ, ſeu mortis prænuntium. Eſt autem morbus habitus cujuſque corporis contra naturam, qui uſum facit deteriorem. Ita dicit Cæcilius Sabinus in lib. quem de edicto ædilium curulum compoſuit, Labeonem Juriſconſultum diffiniviſſe, ex Aulo Gellio. *L.4. c.2. Noct. Attic.*

Interrogatus Socrates, quid eſſet morbus? Reſpondit, Perturbatio corporis. *Stob. ſerm.98.*

Morbus eſt defectus, aut exceſſus in corporibus compoſitis, materiam, & ordinem menſurarum non ſuſtinentibus. *Plot. En.1. l.8. c.1.*

* Causæ Variæ.

Morbi humani cauſas habent à mutationibus quibuſdam, C vel intrinſecùs, vel extrinſecùs orientibus, cùm curantur fluxu ventris, miſſo ſanguine, vel jejunio. *Idem En. l.9. c.14.*

Ex Euripide in Bellerophonte ſic quidam:

Morbi mortalium alii ſponte, & noſtra culpa fiunt.
Alii divinitus immittuntur, quibus lege
Medemur, ſed hoc tibi dicere volo,
Si dii turpe quidpiam faciunt, jam non ſunt dii.

Alcmæon, rogatus, unde morbi acciderent, reſpondit, alios ob efficientem cauſam, propter exceſſum caloris, aut ſiccitatis: alios materialem ob cauſam, abundante, aut deficiente alimento, alios veluti in aliquibus vaſis, ut in ſanguine, medulla aut cerebro, aliquando autem ab externis cauſis eos naſci propter quaſdam aquas, regionem, laſſitudinem, rerum penuriam, aut his ſimilia. *Stob.*

Diogenes, earum domorum, in quibus reperitur copia alimenti, multos eſſe mures, & feles: ſic etiam corpora, quæ multum cibi caperent, multos quoque morbos aſciſcere dicebat. *Stob. ſerm. de intemperantia.*

Epaminondas, Tempore belli Leuctrici, cùm accepiſſet quendam ſtrenuum virum periiſſe morbo, per jocum D dixiſſe fertur. Unde fuit illi moriendi otium in tantis negotiis? Frequenter autem non minima morbi pars eſt, imaginatio morbi, metuſve. Hunc languorem ſolet excutere negotiorum ardor. *Eraſ. l.3. apophť.*

Democritus dicere ſolebat, ſi corpus animum in jus vocaret, haudquaquam futurum, ut ille muneris malè adminiſtrati crimen effugeret. Animus in corpore veluti præſidio collocatus eſt, & tamen pleraque mala corpori ab animo veniunt.

Nonnunquam ægritudinum cauſam præbere delinquentium peccata, ex Evangelio clarum evadit. Nam cùm Chriſto Nazareth redeunti obtuliſſent Paralyticum, dixit: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua, *Matt. c.9.* Eodem modo. Infirmo illi *Joan. 5.* qui annis 38. ad piſcinam jacuerat, dixit: vade, & noli ampliùs peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Sic olim Ezechias Rex, poſtquam ex morbo ingenti convaluiſſet, ſanitatem ſuam remiſſioni peccatorum à Deo primitus impetratæ adſcribit. Et Paulus 1. *Corinth.* 11. Propter irreverentiæ peccatum erga Euchariſtiam, dicit multos inter eos imbecilles, & infirmos. E

MORBORUM ACQUISITIO, IN GENERE CONSIDERATORUM.

A QUO. Morbi Conciliati, immissi à *Dæmone*.

Job, conſentiente Deo, dæmon ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem percuſſit, deformavitque tam fœdè, dirèque ſatanas, ut in ſterquilinio ſedens miſerabiliter, ſaniem teſta abraderet, atrocique excruciatus dolore, etiam mortem ſibi imprecaretur. *Job.1.*

In idolo Aſtaroth apud Indos dæmon erat, qui ſe curare languidos, & cæcos, quos ipſe lædebat, illuminare profitebatur. Is D. Bartolemæi mandato faſſus eſt primò corpus hominum à ſe lædi, verùm in animas nullam ſibi conceſſam eſſe poteſtatem, niſi ſacrificaverint. At ubi pro corporis ſui ſalute, inquit, ſacra fecerint, tunc ab afflictione deſinimus, quod in illorum animabus dominari incipiamus. Et quando à læſione quieſcimus, eos curare videmur: & velut dii colimur, dæmones interim exiſtentes. *Abdia l.8. Certam. Apoſt.* F

Antonius Benevenus l.8. de Abd. morborum cauſis ita ſcribit: Mulier ſextum decimum agens annum, ab ima ventris parte dolore exorto convellebatur manibus. Cùmque in horrendum clamorem erumperet, intumeſcebat illicò totus venter; adeò ut uterum crederes geſtaſſe octo menſes: & voce exhauſta, ubi per totum cubile hinc inde rejectans ſeſe, & plantas interdum cervici connectens reſiliebat in pedes, iterùm procidens, ac exiliens, iſthuc ipſum identidem factitabat, quoad paulatim ad ſe reverſa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egiſſet, penitùs ignorabat. Nos verò hujuſmodi morbi cauſas inquirentes, arbitrati ſumus hoc malum ex matricis ſuffocatione, & vaporibus malis ſurſum elatis, ac ſubinde cor, & cerebrum ferientibus, provenire. Sed cum medicamentis nihil promoveretur, ea ferocior facta, ac torvis oculis circumſpiciens, tandem prorupit in vomitum, quo longiores, & recurvos clavos, æneaſque acus, unà cum cera, & capillis conglomeratis rejecit, & noviſſimè ex jentaculo fruſtum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutiiſſent fauces. Cùmque idipſum ſæpiùs etiam vidente me factitaſſet, teneri eam arbitratus ſum ſpiritu malo: qui dum hæc ageret, ſpectantium oculos perſtringeret. Quare eccleſiaſticis medicis commendata, manifeſtio- G ribus deinde ſignis, & argumentis rem comprobavit. Nam & nos eam vaticinantem audivimus, & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem morbi vim ſupergreſſa, humanum etiam captum excederent.

Commemorat *Card. de Variet. rer. l.15.* probum quemdam Ruſticum, & amicum, qui faciliùs decipi poterat, quàm decipere, ſic ipſi narraſſe, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus ſæpiùs virium, clavos, & capillos evomuiſſet: & quanquam demum reſtitutus fuiſſet, tamen in eum diem quo hæc referret, ſentire ſe in ventre aſſeverabat maximam vitri confracti congeriem, ſonumque non levem, quaſi quis ſaccum vitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum vexaretur: tum verò ſingulis octodecim noctibus, ſeptima hora, etiamſi horarum numerum non obſervaret, totidem ictus annis octodecim, quibus jam ſanatus fuerat, in corde maxima cum moleſtia perferre.

In pago Levenſteet, ſub duce Bruſuicenſi, puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annum agens viceſimum, anno 1562 die D. Virginis viſitationi ſacræ, calceos abſterſura, cultrum extrahit, ſeque in humiliorem ſedem demittit, pro- H pterea quòd viribus diuturna febri conſumptis imbecillior adhuc eſſet. Præter opinionem domum ingreditur vetula, num puellam febris etiamnum fatigaret, rogans, & quo modo ſeſe ex morbo haberet? Reſponſum illi ut fuit à puella rurſum extra ædes nullo verbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in ſinu deponit: qui cùm poſteà ſtudioſè ab illa quæreretur, horribili ſpecie canem nigrum ſub menſa ventri incubantem animadvertit: qui cum fremitu dentes oſtentans abiit. Mox puellæ videbatur à capite verſus dorſum defluere quiddã tanquam humoris frigidi, cui etiam acceſſit animi deliquium, perduravitque ea velut mortua ſine ſenſu ad diem tertium: quo tandem nonnihil reſpirare cœpit: & ſe certo certiùs ſcire affirmavit, cultrum illum è ſororis vagina à ſe extractum, in ſui corporis latere ſiniſtro defixum hærere: eo enim in loco ſe dolorem perſentiſcere: à quo ita exercebatur, ut totam incurvatam baculo inniti oportuerit. Poſt tres menſes prominere cœpit in ſiniſtro latere ſupra lienem intra infimas duas coſtas ſpurias

rias

rias vomica, ovi ferè gallinacei magnitudine, & lunæ in- A ſtar: cujus incremento, aut deceſſu, vel intumuit, vel receſſit. Triceſimo Junii erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil ſeſe remiſerit, & inde cuſpis velut cultri apparuerit, chirurgus ducis Henrici ex arce Vvolſtenbutel accerſitus, cultelli cuſpidem ſub coſtis prominentem inſtrumentis traxit, & ulcus ſanavit. *Joan. Vierus l.3. c.12. de Præſtigiis dæm.*

In Flandria Aſitonio Suqueto Equiti Ordinis Vellerei, Conſiliario in privato conſilio Brabantiæ, filius erat nothus, qui antequam uxorem duceret, familiaritatem cum altera, quæ Saga credebatur eſſe, coluerat. Hæc Puellæ nobili, quæ amatori nupſit, invidens, ita cum Satana egit, ut mulier juvenis inceſſetur à maligno ſpiritu, vexaretur in maxima frequentia, & quamvis obnitentibus viris in altum attolleretur, & huc illuc proiiceretur. Inſtante partu dum accerſeretur obſtetrix, Saga, quam metuebat, oderatque mulier graviſſimè, ingreditur: mulier defecta animo, & ſoporata corruit, fœtumque paulò poſt ejectum ſentit. Diſcedit Saga, accedit obſtetrix, puerperam ſolam offendit, partus nunquam ex eo tempore viſus eſt. Creditum eſt vulgò Satanam in corpus fœminæ ab invidente Saga immiſſum eſſe: verùm hoc non aliter quàm ſecreto Dei judicio effectum eſt. *Bodinus lib.3.* B *Dæmonum c.6.*

Hominibus.

Jovius l.4. pro ſuo in Gallos odio, Ubi, & quando cœperit morbus venereus, inquit, diligentiores veſtigabunt, & verius nomen imponent: conſenſu certè multarum gentium Gallici cognomen tulit, ita ut ea natio inquieta, & vehemens, quæ infeſtis armis felicitati Italiæ ſæpius invidit, & hoc quoque peſtilenti vulnere inflicto ſempiternam nobis odii ſui memoriam reliquiſſe videatur. Cæterùm *Guicc. l.2. & Bembus l.3. hiſt. Ven. & Sabell. l.9. Enn.10* ab hac infamia Gallos vindicant, & ab Hiſpanis è novo orbe Neapolim primum importatum ajunt; ſubinde Gallis occupata Neapoli communicatum fuiſſe.

Brutis.

Oeonus Herculis conſobrinus, Lycimnii Alcmenæ fratris F. cùm adoleſcentulus adhuc eſſet cum Hercule Spartam venit. Cùmque viſendæ urbis cauſa obambulans, ad Hippocoontis ædes fortè acceſſiſſet, in eum canis domus cuſtos invaſit. At ille lapide canem percuſſit. Hippocoontis filii curſim egreſſi, C puerum fuſtibus conficiunt. Hercules Hippocoontis filios armis adortus, vulnere accepto, ſe clàm periculo ſubduxit. Mox copiis comparatis, patre, & filio malè mulctatis, Oeoni cædem ultus eſt. *Pauſan. in Lacon.*

QUANDO MORBI novi, nuper orti.

Κάταῤῥος novum morbi genus Græcis ætate Socratis. *Plato l.3. de Rep. Vide Hier. Mercurialis l.1. c.1. de Gymnaſtica*, ubi de novis morbis præclara quædam.

Mentagra Tib. Claudii Cæſaris principatu primùm in Italiam per Peruſinum quendam equitem Romanum irrepſit. Carbunculus ex Narbonenſi Gallia in Italiam venit, L. Paulo, Q. Marcio cenſoribus. Elephantiaſis ante Cn. Pompeii Magni ætatem Romæ non accidit, & celeriter etiam reſtincta eſt. Sicut & morbus ille, quem Gemurſam appellavere priſci, inter digitos pedum naſcens, nomine etiam ipſo obliterato. *Plinius l.20. c.1.*

Circa Nivernam in Galliis, quò prima in Terram ſanctam ſuſcepta eſt expeditio, mirabile genus morbi innotuit. Tacti D homines igne inviſibili ardebant, qui facile penetrabat præcordia. Alii pedes, alii manus ea occaſione præciderunt. *Crantz. l.5. Saxoniæ c.15.*

Sub Carolo Calvo Imp. ſerpſit in Saxonia tumor linguarum, vindicante fortaſſe Deo, linguarum loquacium pernicioſa venena. Intumebat in ore lingua maximo dolore, nec valebant medicorum ulla remedia, donec Bertholdus Mimigardevordenſis Epiſcopus V. litanias, & jejunia populo indixit, *Crantz. l.2. Metrop. c.18.*

Alexandri III. Scotorum Regis anno 34. peſtis Scotiam invaſit, morbus anteà Scotis incognitus, magnaque populum clade affecit. *H. Boethius l.13.*

Anno Chriſti 1486. ſub Henrico VII. novum morbi genus pervaſit totum regnum Angliæ dira lues, & quam nulla ſit ætas anteà, quod conſtet, perpeſſa. Subitò enim Sudor mortifer corpus tentabat, ac ſimul dolor caput, ſtomachumque vehementi caloris ardore affectum angebat. Quo in morbo homines, qui ab principio erant, quia alii æſtus minus pa- E tientes, ſi in lecto erant, ſtragula dimovebant: ſi veſtiti veſtes deponebant: alii ſitientes frigidum potum ſumebant, alii demùm patientes caloris, fœtoriſque: nam ſudor grave olebat, additis ſtragulis, ſudorem provocabant: æquè omnes aut illico, aut non multo poſtquam ſudare cœpiſſent, moriebantur, ita ut ex omni ægrotantium numero vix centeſimus quiſque evaderet. Neque ulla interim medicorum ars, aut ſcientia quicquam opitulabatur, quòd morbi novitas omnem illorum excluderet peritiam. Verùm poſt viginti quatuor horas (tantò temporis ſpacio vis ejus morbi durabat) abeunte ſudore, nonnulli confirmabantur: non eo tamen ita expurgati erant, quin iterùm, atque iterùm in morbum reciderent, multique inde perirent. Poſt ingentem mortalium ſtragem, remedium promptiſſimum inventum eſt: Si quis interdiù ſudore corripiatur, eum veſtitu protinus cubatum eat, ſin noctu, & in lecto, tum quieſcat, nec è loco moveat, uſque ad vigintiquatuor horas exactas: interim ita ſe ſtragulis oneret, quò non provocetur ſudor, ſed ſua ſponte molliter ſtillet: cibi nihil capiat, ſi tamdiù famem tolerare poſſit, neque plus potionis conſuetæ, ac calefactæ hauriat, quàm modicè ſatis ſit ad ſitim extinguendam. Inter hanc curationem in primis caveat, ne manum quidem, aut F pedem ſui refrigerandi, recreandique cauſa extra ſtragula proferat, quod facere lethale eſt. Morbus hic tantùm Angliam id temporis pervaſit, & poſthac ſæpè graviter afflixit. *Polydor. l.26.* Sed anno Domini 1529. cum æſtas præceſſiſſet humidiſſima, totam quoque pervagatus eſt Germaniam, *Surius in Chronico.*

Νόσον Homerus peſtilentiam vocat, eamque graſſatam in campis olim Græcorum, dixit, nullum huic unquam remedium addibitum, præterquam fugæ ſeceſſus, quemadmodum hodie videmus, tamen apud Herodianum invenio, miſerabiliter urgente in Italia peſte, præſertim in urbe, ob advenas undique ſine diſcrimine eo advenientes, ex conſilio medicorum Lauretum ſeceſſiſſe, quòd aeris frigidioris afflatu, & odore lauri ejus regionis periculum evitarent. Valere enim plurimum ajebant ad ejus evitandam contagionem odoramenta. Quocirca in urbe Roma plerique unguentis ſuaviſſimis nares, atque aures opplebant, ſuffituque aſſidui utebantur. *Hæc Herodian.24.*

Hiſpani Novo orbe invento, luis venereæ, quam vulgò Gallicum vocant morbum, contagio infecti ſunt. Et viciſſim G incolæ Peru, & Indiæ ab Hiſpanis, & Luſitanis Variolarum morbo contracto miſerrimè perierunt. Uſque adeò natura rerum, & bona, & mala vult communia. *Lud. Bertomanus apud Petrum Ciezam to.2. c.29. rerum Indicarum. Guicciard. l.2. & Bemb. l.3. hiſt. Ven. Sab. l.9. Enn.7.*

QUOMODO CRAPULA.

Ebrietate.

☞ *Conſule Tit. Crapulæ, & Ebrietatis, quatenus ex his ſibi morbos conciliant.*

Dionyſius junior Syracuſanorum tyrannus ex crapula aſſidua lippus factus eſt.

LIBIDINE, VENERE, OSCULO.

De calamitate Gallici morbi ex novo orbe per Hiſpanos Neapolim importati, inde per Gallos victores in Italiam, & Galliam diſperſi, noſtri ſæculi homines jure queri poſſent, ſi in eos citrà propriam culpam pervenirent, propterea quod omnium eorum conſenſu, qui hujuſce morbi naturam ſedulò explorarunt, compertum aut nunquam omnino, aut perquam rariſſimè in aliquem, niſi Veneris contagione perveni- H re. *Guicciard. l.2.*

Mentagram oſculo contrahi ſolitam, ex *Plinio* liquet.

VALETUDINARII, MORBIS UNO, VEL PLURIBUS AFFECTI.

Ἁλίσπαρτοι, quaſi ſale, marive conſperſi, dicuntur homines valetudinarii, ſqualidi, ſimiles mari, quod nec fructum, nec ſementum profert. *Euſtachius in Odyſ.* 17. Apud Platonem Socrates *l. de Rep.* ex Æſculapii inſtituto eos, qui natura ſunt valetudinarii, & propterea Reipub. inutiles, è medio excedere, & locum dare ſanis jubet. In quam ſententiam quoque Euripides:

Exoſus eſt mihi, quiſquis producere
Vitam cupit dapibus, ſimulque poculis,
Magorum & artibus deflectens rivulum,
Devitet ut fati: quem cùm, proſit nihil

Orbi

Orbi, decebat emori, & faceſſere,
A *Daatem locum ſtatim eﬄoreſcenti pubi.*
Plut. *in Conſul. ad Apollonium.*

Herodicus Selymbrianus, Hippocratis Coi præceptor, cùm eſſet pædotriba, & valetudinarius, dum morbo ſuo, qui lethalis erat, accuratè invigilaret, neque tamen ſibi poſſet commoda, & opportuna remedia adhibere, & omne tamen tempus in medendo conſumeret, cæteris omnibus rebus prætermiſſis, vitam ita miſerè toleravit, ſeipſum excrucians, & in novos ſubinde caſus incidens, ſi vel tantillum à converſo victu declinaſſet: ac proinde hoc pacto ægrè moribundus illa ſua ſe ſapientia ſuſtinuit, & ad ſenectutem pervenit, commixta cum Gymnaſtice Medicina. *Plato 3. de legibus.*

Fuit Demoſthenes Orator à prima ætate gracilis, & valetudinarius, unde cognomen probroſum Batulum deridentibus corporis ejus debilitatem pueris dicitur inveniſſe. Fuit Batulus, ut quidam volunt, tibicen eﬀeminatus, ac fabellam hujus rei cauſa eum mordens fecit Antiphanes *Plut. in Demoſth.*

Augustus Cæſar graves, & periculoſas valetudines per omnem vitam aliquot expertus eſt; præcipuè Cantabria domita, cùm etiam diſtillationibus, jecinore vitiato, ad deſ-
B perationem redactus, contrariam, & ancipitem rationem medendi neceſſariò ſubiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus, auctore Antonio Muſa. Quaſdam, & anniverſarias, ac tempore certo recurrentes experiebatur. Nam ſub natalem ſuum plerumque languebat: & initio Veris præcordiorum inflatione tentabatur: Auſtricis autem tempeſtatibus gravedine. Quare quaſſato corpore, neque frigora, neque æſtus facile tolerabat. *Sueton.*

Claudius Cæſar infans relictus à patre Druſo Germanico, ac per omne ferè pueritiæ, atque adoleſcentiæ tempus, variis & tenacibus morbis conflictatus eſt: adeo ut animo ſimul, & corpore hebetato, ne progreſſa quidem ætate, ulli publico, privatoque muneri habilis exiſtimaretur. Diu etiam, atque poſt tutelam receptam, alieni arbitrii, & ſub pædagogo fuit barbaro, & olim ſuperjumentario, à quo quibuſcumque de cauſis quàm ſæviſſimè coercebatur. *Idem.*

TEMPORA MORBOSA.

Ἰσθμιάζειν olim dicebantur, qui parum commodè, parumque ſalubriter viverent, propterea quòd Iſthmiorum ludorum tempus morbis eſſet obnoxium, ob ingentem hominum conventum. *Suidas, & Heſychius.*

C
LOCA MORBOSA.

☞ *Vide loca inſalubria.*

Sardinia Inſula turbidi, & peſtilentis aeris cauſa, ob ſalis concreti copiam, & Auſtri violentiam, inſaluberrima, maximè cum Borealibus ventis, ſive ob montium propriorum altitudinem, ſive ob Corſicæ vicinæ objectum perflari nequeat. *Pauſanias in Phocicis.*

Academiæ Gymnaſium Athenis ſuburbanum inſalubri aere famoſum fuit. In quo tamen ipſe Plato philoſophari voluit.

MORBORUM CURA IN GENERE.
QUI, A QUIBUS curati,
Utpotè ab

DEO, SANCTIS.

Innocentius Advocatus Vicariæ Præfecturæ cum ulceribus chironiis in ano laboraret, ſinu quodam medicos latente,
D factum eſt, ut ad neceſſitatem ſectionis deventum ſit. Quam cùm ille magis quàm mortem formidaret, orarunt pridie quàm ſecaretur, pro illo Saturninus Epiſcopus Uzalenſis, vir ſanctus, Geloſus Presbyter, Diaconique Carthaginenſis Eccleſiæ, inter quos Aurelius, qui poſtmodum fuit Epiſcopus, proſtrati in terram, flenteſque uberrimè. Aderat & D. Aug. cum fratre Alipio. Factum itaque eſt, ut mane ſequenti, dum medici adeſſent, ut, qui inter manus ſecantium moriturus exiſtimabatur, abſque ſectione ſanus inventus ſit. *Cardan. de rer. variet. l. 15. c. 81. ex D. Auguſt.*

Cùm nuper Uzali (quæ colonia eſt Uticæ vicina) eſſemus, Petroniam clariſſimam fœminam, mirabiliter ex magno, atque diuturno, in quo medicorum adjutoria cuncta defecerant, languore, ſanatam fuiſſe cognovimus, *inquit D. Auguſt. l. 22. de Civit. Dei, c. 8.* Etenim à quodam Judæo perſuaſa annulum capillatio cingulo inſeruit, quo ſub omni veſte ad nuda corporis cingeretur: qui annulus haberet ſub gemma lapidem in renibus inventum bovis. Hoc alligata quaſi remedio, ad ſancti Martyris Stephani limina veniebat. Profecta E Carthagine, cùm in confinio fluminis Bagradæ in ſua poſſeſſione manſiſſet, ſurgens ut iter perageret, ante pedes ſuos illum jacentem annulum vidit, & capillatiam zonam qua, fuerat alligatus, mirata tentavit. Quam cùm omnino ſuis nodis firmiſſimis, ſicut fuerat, comperiſſet adſtrictam, crepuiſſe, atque exiliiſſe anulum ſuſpicata eſt: qui etiam ipſe cum integerrimus fuiſſet inventus, futuræ ſalutis quodammodo pignus de tanto miraculo ſe accepiſſe præſumpſit, atque illud vinculum ſolvens, ſimul cum eodem annulo projecit in flumen.

DÆMONE.

☞ *Conſule Tit. Magica miracula, Morborum curatio.*

HOSTIBUS.

Telephus Myſorum Rex, Achillis haſta percuſſus, ulcere pernicioſo (à quo deinde omnia maligna ulcera Telephia dici cœpere) aﬀectus, ex oraculo ab eodem, à quo vulneratus fuerat, remedium petere juſſus, Achillis ope curatus eſt, cùm is æruginem haſtæ deraſam ulceri inſperſiſſet.

Prometheum quendam Theſſalum cùm Lacydes Argivo- F rum Rex vellet interficere, & tum fortè is phymate laboraret, tuberculum eſt id furunculo majus, rotundius, atque planius tranſverberans enſe perſanavit. *Joannes Grammaticus, & Plutarchus, Quomodo quis ab inimico juvari poſſit.* Idem de Jaſone Pheræo memorant. Similiter Smicyntes Nicanora ephippio percutiens, ſalutare intulit vulnus. *Ex Seneca de beneficiis ſecundo:* Tuber Tyranni quidam ferro diviſit, qui ad eum occidendum venerat. *Cæl. l. 7. c. 11. Antiq. Lect.*

QUIBUS PRÆSIDIIS.

Baptismo.

Gothos, qui in Thraciam irruperant, Theodoſius Imp. cum Gratiano multis, magniſque præliis vicit, ac è Thracia expulit, anno Domini (juxta Euſebii Chronicon) 382. Poſt victoriam verò, cùm Conſtantinopolim properaret, venit Theſſalonicam, ubi morbo ſubito correptus, ab Acholio Theſſalonicenſi Epiſcopo baptizari poſtulavit. Epiſcopus accerſitus primùm eum interrogavit, quam fidem profiteretur: Reſpondit Imperator, ſe eam amplecti, G & profiteri fidem, quam Eccleſiæ in Illyrico, Ariano dogmate nondum infectæ, obſervarent, eam nimirum, quæ ab Apoſtolis jam olim tradita, & Nicæna Synodo poſteà confirmata eſſet. Ita ab Epiſcopo cupidiſſimè baptizatus, & à morbo liberatus eſt. *Socrates l. 5. c. 5.*

Sacris rebus.

Per quos dies ſacro-ſancta Crux Ptolemaide anxiè conquiſita nuſquam comparuit: alia paſſi Domini monumenta miraculo mortalibus extitere. Lutetiæ Ludovicum filium Philippi Auguſti Regis trimulum (Rege in ſacra expeditione abſente) tanta vis invaſit morbi, ut animam agere, ac tantùm non expirare videretur. Sacræ ſpineæ coronæ particulam eam, quæ ad ædem D. Dionyſii aſſervabatur, ac ſacrum clavum obſecrationibus factis Lutetiam reverentiſſimè attulit Mauricius Pariſiorum Pontifex, vir ſanctus, ac corpori pueri admovit. Morbus depulſus, valetudo reſtituta. *Æmil. l. 6.*

Alexius Comnenus Imp. cùm ægrotaret, & jam defice- H re videretur, Salvatoris imagine eſt reſtitutus. Divinum enim peplum in Chalce repoſitum, quod faciem Chriſti impreſſam habebat, ad lectum, in quo jacebat, expanſum eſt, & ipſius corpus eo involutum. Itaque morbi vehementia remiſſa, ſurrexit, cibum ſumpſit, ac convaluit, morbuſque deſiit. Sed cùm parum conſtans viſa eſſet hæc valetudinis recuperatio, ut populum vana ſuſpicione liberaret, eques in forum deſcendit. *Cuſp.*

Quidam lethaliter ſauciatus, guſtata bucella panis à Divo Bernardo porrecta, valetudinem ſuam recuperavit. Is panis per multos annos incorruptus ſervari poterat, nec colore, nec ſapore mutato. In Toloſana Provincia Multi infirmi, guſtatis, quibus Divus Bernardus benedixerat panibus, ſanitatem receperunt. Quidam Civis Salernitanus aqua, qua manus laverat D. Bernardus Abbas, ſanitati reſtitutus. *Auctor. vitæ.*

☞ *Conſule*

A ☞ *Conſule Loca de Baptiſmo, Euchariſtia, Amuletis ſacris. Item Locum Miraculorum,*
Precibus.
☞ *Conſule Juſtitiæ religioſæ, Superſtionis quinetiam locos.*

Magia.

Morborum curationes magicas, præſtigioſas. *Jo. Vierus l. 4. de Præſtigiis dæmonum* recenſet, & confutat.

Suffumigiis.

Sabæi Arabes, qui regionem incolunt odoriferam, longa vexati ægritudine, cùm natura debilis, adeòque exhauſta eſt, ut recreari nequeat, ex aſphalto, hircique, barba vapores faciunt, quò malus odor boni immenſique vim nimiam infringat. Bona enim cum modo ſumpta hominibus proſunt, & aﬀerunt voluptatem: ſine menſura verò, & alieno tempore, inutilia redduntur. *Diod. l. 3. c. 3.* ☞ *Vide ſuprà §. Quando morbi curati?*

Lectione hiſtoriarum.

Alphonsus Aragonum Rex Capuæ laborans adverſa valedine, medicis multa medicamenta adhibentibus graviſſimo
B morbo, Quinti Curtii hiſtorias de Alexandri Magni rebus geſtis deſcriptas legere cœpit: cujus lectione delectatus, cùm omnem morbi improbitatem ſuperaſſet, ſanitati reſtitutus: Valeat, inquit, Hippocrates Imperator, Galenus Rex, Avicenna Princeps (hiſce enim epithetis coryphæos ſuos medici exornare conſueverunt) vivat Curtius, reſtitutor ſanitatis meæ. Meminit *Antonius Panormita de Reb. geſtis Alphonſi, & Æneas Syl. de ejus dictis.* Similiter quoque Laurentius Medices hiſtoriarum lectione à morbo curatus. *Sub Tit. Hiſtoriæ utilitas.*

Contactu.

Vespasianus Imp. Alexandriæ quendam manu ſideratum pede tactum ſanavit. Alterum quendam cæcum ſalivæ illitione percuravit. *Suetonius, & Tacitus.*

Pharmaco.

Glaucum præter omnium expectationem, guſtato mellito Pharmaco, revaluiſſe dicunt. Eamque rem in jocum popularem verſam fuiſſe. Quidam enarrant in hunc modum: Glaucus quidam poto melle, ob bilem penè exanimatus eſt. Ad hunc multis accurrentibus medicis, polyidios herba, quam
C draconem vocant, eum reſtituit. *Eraſ. in Adagiis.*

MORBI NON CURATI.

Huc irritarum Curationum exempla pertinent, reſpectu Patientis: inter cujus bona corporea uti Ablatiò morbi refertur, ſic inter mala ejuſdem, ablationis Fruſtratio. Sin Agentem conſideres, ad artis Medicæ eventum pertinebunt.

Novi quendam ait Galenus, quotannis verno tempore Palpitationis accidente vexatum, qui cùm per tres annos à ſanguinis detractione ſe adjutum intelligeret, anno quarto, anteàquam accidens ipſum invaderet, ſanguinem miſit, idque pluribus deinceps annis faciendo, idonea etiam poſt ſanguinis detractionem medicamenta adhibuit. At nihilominus hic quoque ante ſenectutem morte præventus eſt. *Gal. l. 5. c. 1. de loc. affect.*

Chrysippi diſcipulus medicus non ignobilis, Antigoni Regis amicum quendam ex nimia intemperantia morbo laborantem negavit poſſe ſanari, cùmque alter medicus Epirotos Philippus ſe ſanaturum polliceretur, reſpondit illum ad morbum
D ægri reſpicere, ſe autem ad animum. *Ex Celſ. l. 3.*

AFFECTUS VARII CORPORIS,
ET MEMBRORUM EJUSDEM.

☞ *Require in Loco Affectus. Ubi de Affectu capitis, oculorum, ut ſunt Lippitudo, Coclites, Monoculi, Strabi, Narium, Oris, Linguæ, Aurium, Colli, Thoracis, Dorſi, Stomachi, Inteſtinorum, Hepatis, Lienis, Renum, Veſicæ, Genitalium, Podicis, Brachii, Manuum, Digitorum, Pedum, Articulorum, Nervorum, Cutis, eorumque curatione varia.*

AFFECTUS PARTIUM FORMALITER
Considerati.
FEBRIS QUALISCUNQUE, UT
Infestat, tum

Qualis.

Galenus Pergamenus medicus per æſtatem ardente febri laborans, & feſtucas atro calore ex cubili eminere, & floccos ſimiliter in veſtibus eſſe putabat: quos auferre tentans, E nihilque ſub digitis eductum inveniens, accuratius, vehementiuſque id efficere conabatur. Audiens autem duos ex amicis, qui tum aderant, dicentes: Videſne hunc, & floccos evellere, & feſtucas colligere? ſtatim intellexit, idipſum, quod dicebant, ſe feciſſe, & converſus ad illos: Rectè, inquam dicitis: proinde, ne phrenitis me arripiat, auxilio eſtote. Illi autem, cùm idoneis rigationibus caput foverent, tota die, ſequentique nocte gravibus inſomniis turbatum, ut interim & clamare, & exilire videretur, poſtero die ſanitati reſtituerunt.

Circa Nivernam in Galliis, quo prima in Terram ſanctam ſuſcepta eſt expeditio, mirabile genus morbi innotuit. Tacti homines igne inviſibili ardebant, qui facilè penetrabat præcordia. Alii pedes, alii manus ea occaſione præciderunt. *Crantz. lib. 5. Saxoniæ, cap. 15.*

Quando.

Antipater Sidonius poeta, omnibus annis, uno tantummodò die, quo genitus erat, febri implicabatur. Cùmque ad ultimam ætatem perveniſſet, natali ſuo certo illo circuitu mori conſumptus eſt. *Valerius Maximus lib. 1. cap. 8.*

Quamdiu. F

C. Mecoenas, dum vixit, febri laboravit, trienniοque ſuæ vitæ poſtremo nunquam dormivit. *Plin. lib. 7.*

Vidus Grammaticus Thraſimenus annis quatuor, & viginti quartana febri fuit mirè infeſtatus. *Cælius lib. 22. cap. 8. A. L.*

Radulfus eremita febribus perpetuò ex voto laboravit. *Gerardus à Nazaret cap. 36. & 37.*

Cùm quartanam, & longiſſimè in XII. annum extendi *Avicenna lib. 3. Fen. 1. tract. 2. cap. 61.* aﬀerat: Joannes tamen Vierus Medicus, longiorem durationem obſervatione deprehenſam aﬀerit, ſequentibus exemplis. Henricus Haſſen agricola, in peninſula vulgò Steinſvert dicta, ſupra Embricam ad Rhenum, XXXIII. annis quartana laboravit, & eam ob cauſam cœlebs ſemper manſit. Febris quandoque dies aliquot, vel paucas hebdomadas intermittebat, ut lecto non affigeretur æger, ea tamen ſemper recurrebat, ita ut tandem extinctus ſit. Comes à Morval, cùm totidem annis quartana fuiſſet exagitatus, inter aurei velleris equites cooptatus à Carolo V. poſt tres dies præ gaudio expiravit. Dominus de Role, œconomus Cæſaris Maximiliani I. octodecim G annis quartana laboravit. Ab ea curatus, poſt annum interiit, quod ſibi prædictum fuiſſe ajebat. *Hæc ille in libello Obſervationum medicarum.*

Unde, Qua de cauſa.

Alexander Magnus ob frigidam lotionem in Cydno Cyliciæ fl. ſummo æſtu, febre correptus fuit. *Curtius.*

Belisarius in defenſione urbis Romæ à Totila graviter obſeſſæ, cùm audiviſſet Iſaacem fratrem ab hoſte captum, ratus fuit oppidum Portuenſe cum uxore, & liberis, ac rebus omnibus à Gothis teneri. Sed accedens ad urbem Portuenſem, cùm inveniſſet omnia ſalva, ſeque deceptum eſſe animadvertiſſet, tantùm dolorem ex hoc errore ſuſcepit, ut in acutiſſimam febrim, qua diù periclitatus fuit, inciderit. *Fulgoſ. lib. 9. cap. 9. & Jo. Magnus lib. 13. ex Procopio.*

Godefridus Bononienſis, ſive Bolionius in expugnatione Romæ largo vini hauſtu febrem contraxit, qua non continuè, ſed per intervalla laboravit: donec expeditionis Hieroſolymitanæ ſe comitem fore vovit, ſi ſanitatem reciperet. Eo enim voto recuperavit ſtatim vires, *Malmesburenſis lib. 4. cap. 70.*

CURATUR CURATIO

Felix. H

Centurionis Capharnaitani Servus malè habens, & jam animam agens, à Chriſto abſente curatur, cùm centurio ſeniores Judæorum in legatos ad eum miſiſſet. *Luc. 7.*

Reguli Capharnaitani Filius lethali febre correptus, patre intercedente à Chriſto Domino, quamvis in Cana Galilææ abſente, ſolo verbo ſanatus eſt. *Joan. 4.*

Socrus Simonis febri magna apprehenſa, à Chriſto ſanata, cùm apprehenſa manu ejus febrem increpaſſet. Itaque ſtatim ſurgens miniſtravit illis. *Marci 1. Matth. 8. Lucæ 4.*

Patrem Publii febribus, & dyſſenteria laborantem, Paulus Apoſtolus facta oratione, & manuum impoſitione ſanavit. *Actor. 28.*

Refert Diogenes Laertius, Euripidem Platoni comitem fuiſſe peregrinationis, cùm Ægyptum adiret: ubi cùm

morbo

morbo ſuo corripiuntur comitiali, ni fallor, Sacerdotes Ægyptii merſione marina ſanarunt hominem. Hinc poſteà verſiculum compoſuiſſe fertur:

Κλύζει θάλασσα πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Tanquam aqua marina morbis omnibus mederetur. *Eraſm. in Adagiis.*

Q. Fabius Maximus conſul apud flumen Iſaram prælio commiſſo adversùs Allobrogum, Arvernorumque gentes, ad VI. Idus Auguſt. CXXXM. perduellium cæſis febri quartana liberatus eſt in acie. *Plin. lib. 7. cap.* 50.

Scribit Spartianus, ex Pannonia veniſſe quendam ab natali cæcum ad febrientem Adrianum; A quo mox contactus exuit cæcitatem, ac Imperatorem reliquit febris. *Cælius lib.* 11. *c.* 14. *Antiquarum Lectionum.*

Ariſtæneta Helpidii præfecti prætorii uxor, revertens cum marito, & tribus liberis à Beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata eſt. Ibi enim hemitritæo pariter arrepti omnes, à medicis pro deploratis relicti ſunt. Matercognito, quòd eſſet Monachus in vicina ſolitudine, oblita matronalis pompæ, vadit comitata ancillulis, & eunuchis. Cùm ad eum perveniſſet: Per ego te, ait, Jeſum clementiſſimum Deum noſtrum obteſtor, per crucem, & ſanguinem, ut reddas mihi tres filios, ut glorificetur in urbe gentilium nomen Domini Salvatoris, & ingrediatur ſervus ejus Gazam, & Marnas (idolum Gazenſium) corruat. Renuente illo, & dicente, nunquam ſe egreſſurum de cella: nec habere conſuetudinem, ut non modò civitatem, ſed ne villulam quidem ingrederetur; proſtravit ſe humi clamitans: Hilarion ſerve Chriſti, redde mihi liberos meos. Quos Antonius tenuit in Ægypto, à te ſerventur in Syria. Flebant cuncti, qui aderant, ſed & ipſe negans flevit. Quid multa? non priùs mulier receſſit, quàm ille pollicitus eſt, ſe poſt Solis occaſum Gazam introiturum. Quò poſtquam venit, ſingulorum lectulos, & arentia membra conſiderans, invocavit Jeſum. Et ò mira virtus! quaſi de tribus fontibus ſudor pariter erupit, eadem hora acceperunt cibos, lugentemque matrem cognoſcentes, & benedicentes Deum ſancti manus deoſculati ſunt. Quod poſtquam auditum eſt, & longè, lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria, & Ægypto confluebant, ita ut multi crederent in Chriſtum, & ſe Monachos profiterentur. Necdum enim tunc Monaſteria erant in Paleſtina, nec quiſquam Monachum ante ſanctum Hilarionem in Syria noverat. Ille fundator, & eruditor hujus converſationis, & ſtudii in ea provincia fuit. *Hieronymus in vita ejus.*

D. Bernardus Galdricum avunculum febricitantem manu tetigit, & febrem diſcedere juſſit. *Auctor vitæ, cap.* 10.

Populus herbulas ſparſerat ſuper tumulum Nicetii Lugdunenſis Epiſcopi. Aigulphus Diaconus Roma veniens, de hiſce herbis Sacerdote porrigente, ſecum ſportavit, ac Febricitantibus cum hauſtu aquæ frigidæ exhibuit, ac ſanitati eveſtigiò reſtituit. *Greg. Turonenſis* hæc ſua ætate facta eſſe pro certo affirmat.

Albanenſis Epiſcopus febri laborans, cùm ex patella, ex qua D. Bernardus cibum cœperat, panem, & aquam guſtaſſet, mox convaluiſſe dicitur. *Author lib. 2. cap.* 3.

Greg. Turon. de gloria Confeſſorum cap. 85. de Sylveſtri Cavillonenſis Epiſcopi lectulo funibus ligato, mira quædam narrat. Febricitantes poſiti ſubtus hunc lectum, recreati, & refocillati ſunt. Multos dicit ſeſe vidiſſe, qui abſciſſis particulis de funibus lectuli, cùm infirmos hiſce tangerent, priſtinæ reſtituiſſe valetudini. Matrem ſuam ait, particula abſciſſa de iſtis funibus, puellam febricitantem, cùm de collo ſuſpenderet, ſanaſſe.

Adelbertus Boemia Epiſcopus, infans graviſſima febre correptus, ac Divæ Mariæ Virginis ædem perlatus, à parentibus nuncupato religionis voto, ſi morbo evaderet, repentè convaluit. *Bonfin. lib. 1. Dec.* 2.

Ferdinandum Davalum Piſcarium Neapoli venationi, & falconum aucupiis magno apparatu, & incredibili patientia deditum, nec gravia ſæpè, & paluſtria loca vitantem, febricula ita lentis invaſit acceſſibus, ut corpus per ſe gracile, & à naturali ignea vi facilè exuſtum, corrupto jam oris habitu, & tabefactis membris vix ambiguam ſpem ſalutis retineret. Sed converſa demùm tota victus medicinæ ratione, repudiatiſque remediis calidis, ſaluberrima epoti lactis, & lactulæ refrigeratione ſanatus eſt. *Jovius in Piſcario lib.* 1.

Irrita.

In Lentinum, *Martialis Epigrammatum lib.* 12.

Quare tam multis à te, Lentine, diebus
Non abeat febris, quæris, & uſque gemis.
Geſtatur tecum ſella, pariterque lavatur.
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
Ebria Setino fit ſæpè, & ſæpè Falerno.
Nec niſi poſt niveam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoque thoro.
Cùm ſic tam pulchrè, tam bellè vivat apud te,
Ad Dammam potius vis tua febris eat?

Goar Monachus ad Treverenſem Epiſcopatum à Rege Metenſium Sigeberto vocatus, febricitare maluit, quàm Epiſcopus fieri. *Marul. lib. 1. cap.* 6.

CRASSITIES, OBESITAS.

Scytharum, qui ad Riphæos montes habitant, formæ ſunt craſſæ, & carnoſæ: juncturæ verò humectæ & enervatæ, ventreſque humidi omnes, maximè tamen inferior alvus: nequit enim ipſa exſiccari in hujuſmodi tum regionis, tum naturæ, & temporis conſtitutione. Sed præ pinguedine, & glabritie carnis etiam foris inter ſe ſunt ſimiles, maſculi maſculis, & feminæ femellis. Multos proinde ipſorum, præcipuè qui Nomades ſunt, reperias exuſtos humeros, ac brachia habentes, manuumque juncturas, pectora, coxas, & lumbos, nullam ſanè aliam ob cauſam, niſi ob naturæ humiditatem, & mollitiem. Nam neque arcus intendere, neque telum torquere poſſunt præ humiditate, & impotentia. Cùm autem uruntur, humor ipſe à juncturis evacuatur, fiuntque corpora ipſorum validiora, meliùs nutriuntur, & articuli magis firmantur. Fluida verò fiunt, ac vaſta, primùm propterea quòd faſciis non colligantur, quemadmodum fieri ſolet in Ægypto. Faſciis autem communi conſenſu abſtinent, equitationis cauſa, ut ad inſidendum aptiores reddantur. Deinde etiam propter deſidiam. Maſculi enim eorum priùs, quàm equos conſcendere queant, plurimùm temporis deſident in curribus, raroque prodeunt, ut inambulent, propter peregrinationes, & itinera perpetua. Muliebrium autem corporum formæ ad ſtuporem uſque fluxæ exiſtunt. *Hip. de Aere, aquis, locis.*

Nicomacho Smyrnæo ad tantam molem corpus increverat, ut loco moveri non poſſet. Is ab Æſculapio curatus eſt. *Gal. lib. de Differ. morb. cap.* 9.

Dionysius Heracleotes tyrannus fuit adeò ventricoſus, & corpulentus, ut noctu dum quieſceret, cogeret ſuis lateribus hirudines admovere, quæ humorem ſuperfluum paulatim exhaurirent, eoque modo aliquid adimerent de craſſitudine. *Ælianus* tamen *lib.* 9. ſubtiles acus per abdomen iniici ſolitas ſcribit, ut humor ſuperfluus educeretur.

Sancius I. Aſturum Rex intolerabili pinguedine aggravatus, dictus fuit Sancius Craſſus. Conſilio Gorſiæ Navarræ Regis avunculi ſui pacem, cùm Abderramo Principe Cordubæ fecit, & Cordubam veniens ab Abderramo magnificè ſuſceptus, opera medicorum antidoto cujuſdam herbæ à gravitate pinguedinis liberatus eſt. *Rodericus Toletanus in lib.* 5. *rer. Hiſp. cap.* 10. *Card. lib. de Subtil.* de Plantis agens, ſemen herbæ fuiſſe exiſtimat, quam Linguam avis vocant: ſed vel veneno adjecto, vel in contrarium mutata corporis temperie, brevi poſt obiiſſe.

TABES EMACIATIO.

Oedipus, deplorans ſuam miſeriam, cura, dolore, & ſenio ſe confectum oſtendit *apud Euripid. in Phœniſſis.*

Πόλιον αἰθέρος ἀφανὲς εἴδωλον,
ἢ νέκυν ἔνερθεν, ἢ πτανὸν ὄνειρον.

Canum aeris tanquam ſimulachrum, aut mortuum inferum, aut volatile ſomnium.

Alex. Trallianus lib. 5. cap. 4. vidiſſe ſe Virum affirmat, qui cùm tuſſi ſicca ad tabem uſque macerаretur, diæta convenienter uſus aborta tandem tuſſi vehementiſs. lapidem levem, atque durum ex pulmone rejecerit: tuſſique levatus fuerit.

Paul. Ægineta lib. cap. 31. hiſtoriam narrat de quodam, qui poſt ſanguinem è pulmone rejectum temporis progreſſu maxima cum tuſſi, & ſanguinis copula calculos quatuor, aut quinque, tribulis ſimiles, magnitudine quatuor ſiliquarum rejecerit? inde levatus dolore, paulò poſt tabe conſumptus interierit.

Duffus Scotorum Rex nobilis, complures vagos, & per inſulas Hebrides debacchantes, dignis pœnis affecerat. Cæteri,

Cæteri aut fugerunt in Hiberniam, aut manuatiæ arti ſeſe addixerunt. Procerum id quidam ægrè admodum ferre, rati indignum ſplendidis parentibus prognatos ſervili opera victum quæritare. Ergo Moravi proceres veneficorum arte regi perpetuas vigilias nocturnas cum ſudore incredibili intentavere, ſic ut lenta tabe conficeretur. Multis cujuſdam indicio, cui concubina matris ſuæ arcanum ſcelus detexerat, deprehenſæ noctu veneficæ cereum regis Duffi ſimulacrum ligneo affixum veru ante ignem torrere, & carminibus recitatis liquore medicato perfundere. Dum ſimulacrum igni adhibitum torreretur, rex in ſudorem ſolvebatur: carminibus autem recitatis, perpetua tenebatur vigilia, & ad liqueſcentem ceram macie conficiebatur. Conſumpta cera regi mortem afferebat. Perfracto ſimulacro veneficæ ſupplicio flammæ ſunt affectæ. Ea ipſa nocte, qua hæc in Forreſtenſi arce ſunt acta, regem languore levatum, & nocte abſque ſudore quieviſſe: poſtridieque redeuntibus viribus, omnia promptè egiſſe, perinde ac ſi nulla adverſa valetudine fuiſſet detentus, memorant. *H. Boethius, lib.* 11.

VULNERA. VEL
Accepta ab
Hoſtibus.

Alexandri Magni corpus vulneribus à vertice uſque ad pedes conciſum, trajectum, afflictum, & ictibus contuſum hoſtibus fuit:

Haſtaque & gladio, atque ingenti pondere ſaxis.

Ad Granicum diſſecta capillo tenus ejus galea. Apud Gazam telo percuſſus humerus. In Maragandis ſagitta vulnerata tibia, ut radii diffractum os ictus vi exiliret. Cervix in Hircania ſaxo, unde caligine luminibus offuſa in periculo multos dies cæcitatis fuit. Apud Aſſacanos Indico telo tactus: quo tempore ad aſſentatores ridens ait: Nempe hic ſanguis eſt non ſanies, non ichor ille Homericus:

Diis ut ſolitus manare beatis.

Apud Iſſum femur gladio à rege Dario, qui cum eo, ut eſt auctor Chares, congreſſus erat. Ipſe ingenuè, & citrà omnem fucum ſcribens ad Antipatrum Alexander: Contigit, inquit, mihi quoque ipſi pugione vulnus accipere in femore: cæterùm nihil gravius vel in præſentia, vel poſt inde eſt ſecutum.

Muribus.

Brasidas Spartanus in caryciſ captum murem, morſus ab eo, miſſum fecit. Mox aſſiſtentibus: Nihil adeò eſt, inquit, puſillum, quod non ſit magnum, ſi adverſus aggredientes defendere ſe audeat. *Plut. in Apoph.*

Agesilaus murem conſpicatus ex feneſtra trahi à Puero, qui eum tenebat: ut flectens ſe manum momordit mus tenentis, profugitque, oſtendit id illis, qui præſtò erant, aitque: Quando animal minimum ita propulſat injuriam, quid viros facere deceat, perpendere. *Plut. in Apoph.*

Curata.

Alexandro Magno in Gandidris crus, apud Mallotas telo arcu miſſo atque altè infixa ejus cuſpide pectus vulneratum: item piſtilli ictu ſecundùm collum vulnus accepit, quando admotæ muris ſcalæ confractæ ſunt. Ibi eum fortuna unum incluſit, non claris adverſariis, ſed obſcuris barbaris facinus tantum largiens. Quòd niſi pelta, eum protexiſſet Ptolemæus, & Limnæus, diruiſſentque ira, & vi Macedones murum, fuiſſet barbarus ille, & ignobilis vicus Alexandri tumulus. *Plut. de Alexandri fortitudine.*

Telephus Myſorum rex ab Achille vulneratus, ☞ *Vide Titulum ſuperiorem. §. Hoſtibus.*

Phormio (cujus etiam *Theopompus in Philippicis* mentionem facit) Crotoniata, in prælio ad Sagram vulneratus eſt. Vulnus autem cùm difficulter curaretur, oraculum accepit, Lacedæmonem eſſe eundem: eum enim ejus medicum fore, qui eum primus vocaret ad cœnam. Cùm ergo Spartam veniſſet, & è vehiculo deſcendiſſet, adoleſcens eum ad cœnam vocavit: & cœnatum rogavit, qua de cauſa veniret: Oraculo intellecto, abraſit haſtam, & ramenta vulneri impoſuit. Inde cùm à cœna rediens currum conſcendere videretur, januam ædium ſuarum Cratone apprehendit. *Suidas.*

L. Attilius Calatinus, cum CCC. militibus eruptione facta, acriter in prælio pugnans cecidit: & ſemianimis demum inventus, ſanatus eſt. *Livius lib.* 19.

Syvardus, Regneri Danorum regis F. in acie contra Haraldum tyrannum immedicabili vulnere affectus jacebat. Deſperantibus medicis, quidam ſtupenda magnitudine ægri lectulum adire conſpectus, ſi ſibi illorum, quos armis oppreſſurus foret, animas dedicaſſet, protinus incolumitate gaviſurum promiſit: ſe Roſtarum dici ſubjunxit: Syvardus cupidè paruit. Tunc ſenex manu ſubitam vulneri cicatricem induxit, & oculos ejus pulvere aſperſit; cujus vi ſerpentina feritas oculos ejus acceſſit: ita quidem, ut anus illi miniſtrans inuſitata luminum acie territa, linqui anima cœperit. Inde Syvardus ſerpentini oculi cognomen accepit. *Sexto lib.* 9.

Cùm Eduardus regis Angliæ primogenitus ad Domini ſepulchrum transfretaſſet, fuiſſetque in via à Mauro quodam gladio venenato percuſſus, in Angliam ſine ſalutis ſpe eſt reverſus. Ejus uxor, regis Hiſpaniæ filia, plagam mariti lingua quotidie lingebat, ſugebatque humorem venenoſum quidem, at conjugalis amoris melle conditum. Sic ille rectè curatus, illa incolumis evaſit. *Rod. Sancius part. 1. hiſt. Hiſp. cap.* 4.

Jaromitius Boemorum princeps, ſagittis confixus à Verſovicenſibus proditoribus in veneratione, invocato D. Joan. Baptiſta, præter expectationem incolumis evaſit. *Dubravius lib.* 6.

Uladislaus Locticus Polonorum rex, Cruciferis memorabili ſtrage affectis, cæſorum numerum recognoſcens, conſpicatus Florianum Sharum, hominem equeſtris ordinis, multis vulneribus debilitatum, reſupinato corpore jacentem, & illa per vulnus effluentia manibus cohibentem: converſus ad comites: Quàm magnus hic eſt, inquit, hujus viri cruciatus? Reſpondet ille: Majorem eſſe ejus, qui in eodem pago malum vicinum habeat, qualem ipſe expertus ſit. Rex contrà: Bono, inquit, animo eſto. Iſthoc ego te malo liberabo, ſi vixeris. Itaque ſublatus, curatuſque, totum pagum amoto vicino malo regia munificentia adeptus eſt. *Cromerus lib.* 11.

ULCERA.

Sexta Ægypti plaga à Domino per Moyſem immiſſa fuit, quando favillam de calcaria plenis volis in aerem ſparſit, quæ in pulverem mutata tam homines, quàm beſtias puſtulis exulceravit, ita ut ne Magi quidem præ puſtulis coram Moyſe conſiſtere poſſent. *Exod.* 9.

Internum fuit Sacerdotibus Romanis, qui ulcere laborabant, auſpicio operam dare. Utrum hæc nota eſt, non debere vitium habere, in animo illos, qui rebus divinis vacant, verùm expertes eſſe ægritudinis? An conveniens eſt, ſi nec victima utitur, quis ad rem divinam ulceroſa, neque ad auſpicium avibus, ut multò magis in ſemetipſis ea vitent, mundique, & ſani, atque integri ad capienda auguria ab diis procedant? Videtur enim ulcus mutilatio corporis, & pollutio eſſe. *Plut. in quæſt. Rom.*

Memoriam Stephani martyris, in caſtello Synicenſi, quod Hipponenſi coloniæ vicinum eſt, ejuſdem loci Lucillus epiſcopus, populo præcedente, atque ſequente portabat. Fiſtula ergo, qua jam laboraverat, & familiariſſimi ſui medici, qui eam ſecaret, opperiebatur manus, illius piæ ſarcinæ vectatione, repentè ſanata eſt, ſic ut deinceps eam in ſuo corpore non invenerit. *Auguſt. lib. 22. de Civit. Dei, cap.* 8.

Eskillus Lunenſis Archiepiſcopus in Dania, ſenio jam gravis, Archiepiſcopatu ſponte reſignato, Claram vallem abiturus, igne (quem ſacrum vocant) quadam corporis parte afflatus abſcedere maturavit, perinde, ac divinitùs injecti ſibi ſupplicii cruciamenta ſortitus. Quem cùm Abſalon, quem is ſibi ſucceſſorem, vel invitum deſignarat, Scania excedentem caſtelli ſui hoſpitio excepiſſet, ſeque tanto pedum frigore teneri, ut noctu quietem capere non poſſet, conquerentem audiret, calidum laterculum ciſtula crebris foraminibus diſtincta incluſum plantis applicuit, eoque fomenti genere præfrigido ſeni patientem quietis calorem raſtituit. Cujus medicamenti beneficium hoc Eskyllo gratius fuit, quod ab artificis charitate, non ſcientia, aut profeſſione manavit. *Saxo lib.* 4.

Dominicus Sylvius Venetorum dux Uxorem habuit, Græci faſtus, & ſuperbiæ plenam, patria Conſtantinopolitanam: quæ, ut Damianus ſcripſit, adeò moroſa fuit elegantia, ut communi aqua ad ſe lavandum nunquam uteretur, ſed, rore tantùm collecto: cibaria digitis non attingeret, ſed aureis furculis apprehenſa ori applicaret: ejus cubiculum ea odorum varietate fragrabat, ut nimia ſuavitate ingredientium ſenſus penè obruerentur. Ferunt, inſolentiſſimum illius cultum in fœtidiſſimam tabem ſe vertiſſe: ut quæ nobiliſſimo elemento, quia cum aliis ſibi commune cerneret, pertinaci ſtomacho abſtinuiſſet, non modò non aqua, ſed ne ulla quidem ope tabidi